

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Hodnocení jednání z pohledu šarí'y

Mgr. et Bc. Vladimír Váchal

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program: Blízkovýchodní studia

Studijní obor: Blízkovýchodní studia (F14N0040P)

Diplomová práce

Hodnocení jednání z pohledu šarí'y

Vladimír Váchal

Vedoucí práce:

Mgr. Ivan Ramadan, Ph.D.

Katedra Blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů, literatury, elektronických zdrojů a hodnot získaných vlastním pozorováním dané problematiky ve světě, a zejména pak na Blízkém východě.

Plzeň, duben 2017

.....

Děkuji Mgr. Ivanu Ramadanovi, Ph.D. za pomoc se zpracováním tématu, připomínky a odborné konzultace.

Zvláštní poděkování také zaslouží všichni ti, kteří mi poskytli hodnotné informace a umožnili mi tak nahlédnout hlouběji do tématu této práce.

Také bych rád poděkoval své rodině za pomoc s formální a stylistickou podobou práce, Bc. Jiřímu Hofmanovi za mnohé konzultace a Evě Skalské za neobyčejnou podporu při psaní této práce a specifickou dávku motivace.

Obsah

1. Úvod	1
2. Islámská víra jako základ islámského práva	3
2.1 Vývoj islámského práva	6
2.2 Metodologie a islámská právní věda	10
2.3 Korán a sunna jako primární prameny islámského práva	13
2.4 Idžmá' a qijás jako sekundární prameny islámského práva	18
2.4 Fatwa jako specifický pramen práva v islámském právu.....	21
2.5 Islámské právní školy v sunnitském islámu.....	24
2.6 Islámské právní školy v šíitském islámu.....	28
2.7 Působení jednotlivých islámských právních škol ve světě	30
3. Právní kvalifikace v islámském právu.....	31
4. Kategorie právní způsobilosti v islámském právu.....	31
4.1 Kategorie jednání z pohledu islámského práva.....	34
4.2 Fard, neboli wádžib	35
4.3 Sunnah mu'akkadah, mustahabb, neboli mandúb	37
4.4 Mubáh	38
4.5 Makrúh	39
4.6 Harám.....	40
4.7 Halál	42
5. Pojetí termínů chování a jednání v islámském právu	44
6. Komparace islámské a kontinentální právní kultury se zaměřením na jednání	50
6.1. Podobnosti a odlišnosti těchto právních kultur	50
8. Závěr.....	54
9. Slovník užitých cizích termínů	58
10. Seznam použité literatury a odborných dokumentů	59
11. Seznam českých a zahraničních elektronických zdrojů.....	60
12. Resume.....	62
13. Přílohy.....	63

1. Úvod

Při výběru tématu své diplomové práce, jsem byl ovlivněn psaním svým předešlých kvalifikačních prací. Prvotní zájem o nauku islámského práva ve mně vyvolala návštěva Blízkého východu v roce 2007, na kterou vzápětí navázala má první cesta do Islámské republiky Írán. Zde jsem čerpal inspiraci pro téma své bakalářské práce, na katedře Blízkovýchodních studií fakulty filozofické, která se odvíjela od problematiky pěstování a užívání opia v Íránu.

Závěrem svého studia na právnické fakultě, jsem si jako téma své diplomové práce vybral zhodnocení právního pohledu islámského práva na požívání alkoholu a návykových látek, se zaměřením na právní systém Islámské republiky Írán. Tyto předchozí práce a zkušenosti, které jsem získal v průběhu jejich vypracování, pro mě byly jasným impulsem, aby se při psaní této práce, nadále držel právně-filozofického tématu. Z tohoto důvodu svoji práci věnuji otázkám islámské víry, se zaměřením na hodnocení jednání z pohledu islámského práva.

Vzhledem k tomu, že Blízký východ je v posledních desetiletí stále populárnějším mediálně propíraným tématem a dějištěm řady světových konfliktů, považuji za vhodné, rozebrat problematiku hodnocení jednání v islámském právu a osvětlit principy islámské víry a práva v počátečních částech své práce. V současné době je islámská víra a vše co se s ní pojí, jakýmsi s oblibou společensky diskutovaným a často i kritizovaným fenoménem. Sám, v akademických kruzích vážený, *prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.* ve svých internetových přednáškách² na téma základních termínů a pojmů islámské víry naznačuje, že islámská víra a s ní spojené islámské právo, je velmi často nesprávně užívaným termínem, a je třeba se zasadit o jeho objasnění.³ Časté uvádění v omyl, a to ať už úmyslné či neúmyslné, je tak pro mě důvodem i motivací k sepsání této práce.

¹ Pozn. autora; překlad: *Ve jménu Boha milosrdného, slitovného. (Basmala)*

² Video: *Islám v současném světě*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vym6avBd4FQ>

³ Video: *Právo šaría*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto>

Islámská víra se s životem muslimů pojí velice úzce a povinnosti s ní spojené jsou důvodem jejího extenzivního rozmachu. Podle nedávno vypracovaných studií je islám druhým nejrozšířenějším náboženstvím ve světě a z hlediska stále se zvyšujícího počtu nových konvertitů a populační expanze muslimských rodin za hranice jejich domovských států, i nejrychleji se šířícím náboženstvím ve světové společnosti.⁴

Jak jsem již předestřel, cílem mé práce je vysvětlit základní pojmy islámské víry i práva a následně upřesnit vybrané z nich. Zaměřím se zejména na vysvětlení a analýzu právních úkonů jednání z pohledu islámské právní kultury, neboť právě hodnocení právního jednání, je hlavním bodem této práce. Uvedenou analýzu demonstruju na výčtu vybraných příkladů, které podrobím komparaci s kontinentální právní kulturou, která je základním kamenem právního řádu České republiky. Ve své práci poukážu na jednotlivé body, ve kterých se islámská právní kultura shoduje s pojetím práva kontinentální právní kultury. Zaměřím se také na rozdíly, které vznikají v obou právních kulturách při řešení vybraných právních problematik. V závěru pak zhodnotím postavení obou právních systémů a poukážu na roli jednotlivce na poli hodnocení jednání v islámské i kontinentální právní kultuře.

Přestože název mé diplomové práce může být poněkud nejasný či dokonce zavádějící, forma jeho zvolení je v souladu s právním vyjádřením terminologie zkoumaného tématu. Nehodlám se snažit svoji práci násilně tlačit do pomyslného filozoficko-vědního či právně-vědního rámce, neboť způsob jakým je vedena odpovídá kombinaci právně-filozofickému způsobu psaní.

Pokusím se omezit odbornou právní terminologii, uváděnou ve své práci tak, aby byla příjemně čitelnou nejen pro studenty a akademiky s právními znalostmi, ale i pro lidi, kteří se pohybují zejména ve filozofické sféře. Na posledních stranách této práce naleznete, pro lepší orientaci, slovníček odborných termínů, vážících se k islámu, ale i pojmů, které souvisí výhradně s právem, a to až už ryze islámským, anebo kontinentální, které je nám známo z našeho právního prostředí v České republice. Častý výskyt

⁴ *Quora* [online]. Dostupné také z: <https://www.quora.com/How-did-Islam-become-one-of-the-worlds-most-popular-religions>

koránských veršů, má čtenáři objasnit původ některých ustanovení a oživit tak celkovou podobu práce. Obrázkové přílohy jsou pak spíše pouhým doplňkem, který napomáhá ilustrovat některé z vybraných témat této práce, a stejně tomu tak je i v případě užití arabské kaligrafie.

Důležitým nepsaným bodem práce je i způsob zvolené transkripce cizojazyčných termínů, zejména z arabského jazyka. Pro přepis arabských slov jsem využil pravidel uváděných internetovým portálem e-islam⁵, který poskytuje přehlednou tabulku a uvádí systém, jakým má být tento jazyk přepisován při použití písma, užívaného českým jazykem. V neposlední řadě bych rád zmínil, že způsob jakým je tato práce vedena, odpovídá klasické metodě obsahové analýzy textů.

Závěrem tohoto úvodu bych rád stručně upřesnil cíl své práce. Začátek práce je věnován objasnění pojmů islámského práva, přičemž následující část nám prezentuje způsob, jakým islámské právo upravuje jednání individua v soukromé i veřejné sféře života. V závěrečné části své práce, představuji komparaci obou právních systémů, a to na základě svého vlastního uvážení. S tím se pojí i záměr najít rozdíly i shodné body obou právních úprav a uvést je na příkladech, které napomohou jejich správnému pochopení.

2. Islámská víra jako základ islámského práva

Islámské právo neboli *šaría*⁶ je všeobecně, zejména mediálně, známý pojem, jenž bývá pod tíhou mylných a zavádějících informací často překrucován a nesprávně interpretován, či používán. Pro většinu společnosti se jedná o nesourodý náboženský systém, který postrádá jakýkoliv řád, neboť mu chybí jasná a ucelená kodifikace.⁷ Pro správné pochopení islámské právní kultury a fungování islámského práva, je třeba na celý systém nahlížet uceleně od jeho počátku až do současnosti.⁸

Islám, jakožto náboženský proud, vytváří základ pro vznik islámského práva. Islámské právo můžeme charakterizovat, jako sociální jev s právními prvky, přičemž

⁵ *E-islam* [online]. Dostupné také z: <http://www.e-islam.cz/node/142>

⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁷ Video: *Právo šaría*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto>

⁸ Pozn. autora: Islámské právo je živou vědou, pro níž je vývoj přirozenou součástí.

musíme brát v potaz i to, že se v něm odráží vývoj a sáhodlouhá historie islámského společenství i víry samotné. Působení islámského práva, je tak logicky spjata s principy islámské víry, a proto v něm nalézáme řadu religiózně-morálních norem, jenž můžeme často shledávat v úplném nepoměru, ve srovnání k našemu právnímu systému, který vychází ze základů kontinentální právní kultury.⁹

Muslimská společnost, která bere islámskou víru jako nepostradatelnou součást svého života, tak v počátcích nepřímo vyžadovala zavedení pravidel v osobní i veřejné sféře života věřících. Zájem na formování islámského práva, tak existoval od počátku vzniku islámské společnosti a trvá dodnes.¹⁰

Islám je především třeba chápat jako nábožensko-sociální systém. Přesný překlad pojmu *šaría* bývá interpretován jako cesta k prameni, tedy cesta, na jejíž konci čeká cíl, který nám napomůže pokračovat v životě, který zároveň svými pravidly upraví tak, aby odpovídal božím představám, které jsou správné a neomylné.¹¹

Základním kamenem islámského práva i islámu jakožto náboženského směru, je neomylnost a jedinečnost boha a božího slova. V arabském jazyce se často používá termín *Alláh*¹², který přesněji překládáme jako „*ten bůh*“, (chápejme: *ten jeden jediný bůh*), neboť islám stojí na principu monoteismu víry. Boha musíme v rámci islámu chápat, jakožto subjekt té nejvyšší možné a vlastně i jediné skutečné pravdy na tomto světě.¹³

Důležitým faktorem je skutečnost, že islámská víra zasahuje do mnoha oblastí života a stává se tak ústředním bodem v životní cestě muslima. Tyto oblasti často přesahují rámec běžného život a stávají se spíše tématem pro rozsáhlé debaty. V takovém případě je dobré zmínit, že se islámské právo pojí s islámskou právní vědou. Tento vzájemný vztah, svojí silící dynamikou vytváří neustále se zdokonalující systém interpretací, které napomáhají k správnému pochopení a aplikaci islámského práva. Oblast, kterou označujeme za islámskou právní vědu, nám spoluutváří základ islámské

⁹ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 7.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Video: *Právo šaría*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto>

¹² Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹³ OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, s. 16.

právní kultury.¹⁴ Ta se od svého vzniku neustále mění, což je však naprosto běžným jevem v oblasti práva i světových právních kultur.¹⁵

Jak jsem již výše předestřel, islámské právo, se v průběhu 20. století opět dostává do popředí a ani v průběhu 21. století nezůstává pozadu. Z mediálního pohledu bývá o otázce islámského práva diskutováno zejména ve spojitosti se světovou globalizací, migrační vlně z Blízkého východu a silícími multikulturalistickými tendencemi, které se pozvolna začínají týkat nejen západní Evropy, ale i České republiky.¹⁶ Dalším důvodem, pro který v posledních letech dochází k růstu popularity islámského práva, je dle mého názoru jakási touha po pravém obrození islámské víry a islámského práva. Tedy návrat, který bývá spojen s potřebou očištění dosavadních, stále více nevyhovujících, právních systémů v řadě zemí „islámského“ světa od Afriky až po Indonésii, a zejména pak v oblasti Blízkého východu, kde se nacházejí silné komunity věřících muslimů.

V rámci kolonialistických tendencí řady světových mocností, zejména pak evropských, byly místní kultury mnoha zemí na Blízkém východě potlačeny. Přírozenou reakcí na kolonialismus byla vlastenecká obrana, která byla často zakládána na islámské víře, která má v tomto regionu dlouholetou tradici. Obrození islámského práva tak vnímáme zejména v počátcích kolonialismu a dobách pozvolného úpadku kolonialismu, kdy posloužilo jako stavební kámen při usilování o nezávislost států nejen v regionu Blízkého východu. V období kolonialismu často docházelo k překrývání práva, což působilo mnohdy zmatečně, a tedy i neefektivně.¹⁷

Například Tunis, byl prvním státem regionu, který se zasadil o sepsání své ústavy již v roce 1861.¹⁸ Jiným příkladem může být slavná Islámská revoluce v Íránu, která se odehrála v roce 1979 a vedla k ustanovení první skutečně fungující teokracie na světě. Po pádu dosavadního monarchistického režimu, byl islám a islámské právo hlavním pilířem nové tváře Íránu, kterou si tato země zachovala do dnešních dní. Ustanovení Islámské republiky Írán zároveň působilo jako účinná demonstrace vedení politické síly po vzoru

¹⁴ Pozn. autora: Otázce islámských věd se dále věnuji v podkapitole 2.2 Metodologie a islámská právní věda.

¹⁵ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

¹⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 7, 257

¹⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

¹⁸ SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace?* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 13

islámské víry, a proto bývá vnímána jako inspirativní moment historie pro řadu islámských právníků, myslitelů či politiků.¹⁹

Ve vztahu k České republice se může islámské právo jevit jako nepotřebné a dosti vzdálené, avšak vzhledem ke světovému vývoji, by bylo chybou nevěnovat mu patřičnou pozornost. Islámské právo je na rozdíl od kontinentální právní kultury přísnější a věnuje se i oblastem osobní svobody a intimního života člověka, což z hlediska práva v kontinentální právní kultuře pod právní úpravu vůbec nepatří. Propojení života lidí, utvářejících společnost současné doby s nabízenou právní úpravou z pohledu islámského práva, se může zdát značně náročné. O to náročnější je adaptace islámského práva a islámské víry na potřeby moderního světa. Přesto si však v dnešním světě islámské právo svoji pozici drží a nepřestává nabírat na popularitě.²⁰

2.1 Vývoj islámského práva

Islámské právo se vyvíjelo paralelně s islámem, jakožto náboženskou hodnotou, vírou i směrem. Rodišťem islámské víry byla oblast Arabského poloostrova. V jihovýchodní části tohoto poloostrova, se nachází samotné centrum islámské víry, kterým je město *Mekka*.²¹ Toto město sehrálo významnou roli v historickém vývoji a i dnes mu zůstává jeho věhlas a nadále mu náleží důležitá pozice v životě muslimů. Právě v okolí *Mekky*, byly proroku islámské víry, Muhammadovi, skrze archanděla Gabriela²² sděleny první verše *Koránu*, a bylo mu přikázáno sdělovat slovo boží lidem na zemi.²³

Prorok Muhammad, byl bohem předurčen k tomu, aby lidem sdělil, co je správné a jak by své životy měli vést, pokud chtějí žít spokojeně. Tento moment je velice důležitý, neboť uvážíme-li, že boží slovo je pravdou z podstaty boží neomylnosti, můžeme jej chápat jakožto základ pro právo. Z historických záznamů víme jen velmi málo o době,

¹⁹ AXWORTHY, Michael. *Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 190

²⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 263

²¹ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

²² Pozn. autora: V arabštině se pro jméno Gabriel, užívá výrazu Džibríl.

²³ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 14

kterou islám nazývá *džahilijou*²⁴, a tak se můžeme jen domnívat, jak vypadala právní kultura na území Arabského poloostrova před prvním božím zjevením.²⁵

Udává se, že předislámská doba, tedy již zmíněné období *džahilije*, bylo z právního hlediska značně benevolentní a existovalo jen omezené zvykové právo. Právo bývalo vynucováno vlastní silou a na základě vlastního uvážení. Jednalo se tedy o svévolnou interpretaci vlastních právních myšlenek, které se z podstaty věci od sebe lišily a působily tak nesourodě. Svévolnost v předislámské době byla nevyhovující, neboť byla nepředvídatelná a nenaplňovala tak zásadu právní jistoty, která je pro spravedlivé působení práva nepostradatelná.²⁶

Zásadu právní jistoty, musíme chápat jakožto pravidelně podobnou či stejnou reakci práva na často se opakující podněty. Vznik islámské víry, se tak automaticky spojil se vznikem islámského práva, neboť nová pravidla islámské víry, zasahovala do dosavadní právní svévole. Jestliže bůh, začal lidem sdělovat co je správné, bylo třeba tato slova následovat a přijmou boží slovo jako závazné, neboť zjevení jediného boha, o kterém vedl prorocství Prorok Muhammad, vedlo k ustanovení jediného zákonodárce, kterým se stal bůh, neboť je jen jeden jediný.²⁷ Vážnost této úvahy nám potvrzuje i, v islámské společnosti hojně používaná, *šaháda*, viz níže.

²⁴ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

²⁵ BAHBOUH, Charif, Jiří FLEISSIG a Roman RACZYŃSKI. Encyklopedie islámu, 2008, s. 70

²⁶ *Epravo* [online]. Dostupné také z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/kratce-k-principu-pravni-jistoty-ve-svetle-aktualni-judikatury-93342.html>

²⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 9, 14

28

Formování islámského práva je nepochybně spojeno s obdobím kolem roku 610 našeho letopočtu. V tento moment dochází k prvním božím sdělením, skrze osobu Proroka Muhammada, která z dnešního pohledu můžeme chápat jako nástin, který upřesňoval pravidla chování, které se později začaly označovat termínem právní jednání. Toto období se tak někdy označuje, za první etapu vzniku islámského práva, a je úzce spojeno s jediným interpretačním zdrojem, kterým byl sám Prorok Muhammad. Islámské právo tak stálo na počátku a bylo předurčeno k nikdy nekončícímu rozvoji.²⁹

Situace tehdejší doby, však nezapadala do požadavků vládních elit z kmene Kurajšovců³⁰, kteří udržovali svoji moc v okolí města *Mekky*. Proroctví, které přinesl Prorok Muhammad od boha, bylo v rozporu s jejich zájmy, a tak se v počátcích nacházel islám i islámské právo ve značně nevýhodné pozici. Pronásledování a řada slovních či fyzických útoků na příznivce a následovníky prorokova učení, vedly k tomu, že se v roce 622 Prorok Muhammad rozhodl odejít z *Mekky*.³¹ Jeho odchod, který se nazývá arabským termínem *Hidžra*³², je dalším důležitým mezníkem ve vývoji islámu a islámského práva. Prorok Muhammad odešel do města Medína, které se nacházelo pouhých cca 400

²⁸ *Shahada* [online]. Masjidalfatiha. Dostupné také z: <http://www.masjidalfatiha.com/wp-content/uploads/2015/09/shahadah-calligraphy-on-white.jpg>

²⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 14

³⁰ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

³¹ *Quraysh Tribe* [online]. About news. Dostupné také z: <http://middleeast.about.com/od/glossary/g/me080921.htm>

³² Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

kilometrů severním směrem od jeho původního působiště. Společně s ním, se na cestu vydali prorokovi příznivci a islámské učení tak poprvé expandovalo za hranice *Mekky*.³³

Nutno podotknout, že islám byl novým monoteistickým náboženstvím, které se nikterak netajilo svojí kritikou k dosavadnímu náboženskému smýšlení okolní společnosti. Polyteistické rysy dosavadních náboženských proudů na Arabském poloostrově, bylo třeba odstranit a nahradit je islámskou vírou. To se, Proroku Muhammadovi postupně podařilo a na svoji stranu získal mnoho lidí, kteří společně s ním usilovali o rozšíření nové víry. To však vedlo ke střetům, které byli mnohdy nejen slovní, ale i násilné.³⁴

Vzhledem k tomu, že veškeré boží zjevení, které Muhammad tlumočil svým přívržencům, se tradovala pouze v ústní podobě, vyvstala potřeba zajistit kvalitní kodifikaci božích příkazů a zpráv, již za života Proroka Muhammada v psané podobě. To se však po dobu života Proroka nepodařilo, a dokonce ani nebyla vyřešena otázka nástupnictví ve vedení islámské náboženské obce, kterou svým působením Prorok založil. Rok 632 tak počítáme mezi další důležité mezníky v historii islámu. V tomto roce, Prorok Muhammad umírá a nastává rozkol v řadách jeho následovníků, který ústí v diskuzi a následný konflikt o ustanovení jeho nástupce. Islám se v tomto momentu rozděluje a vznikají dvě rozdílné skupiny, které dávají základ tradičnímu dělení islámu na sunnitský a šíitský islám, přičemž každá z těchto větví si zvolila jiného nástupce.³⁵

Soubor božích zjevení, který se zachoval ve formě ústních tradic³⁶, bylo třeba závazně sepsat a vytvořit tak kodifikaci, která by byla základem islámu i islámského práva v ryzí podobě. Touto kodifikací³⁷ se stal *Korán*³⁸, který byl sepsán v letech cca 652 až 655 za vlády sunnitského *chalify*³⁹ *Uthmána*. V tomto období tedy vzniká první skutečně závazná kodifikace v podobě jediné knihy, která se stala základem islámské víry, ale především nejvyšším primárním pramenem islámského práva.⁴⁰

³³ BAHBOUH, Charif, Jiří FLEISSIG a Roman RACZYŃSKI. Encyklopedie islámu, 2008, s. 98

³⁴ Tamtéž.

³⁵ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 15.

³⁶ Pozn. autora: Dodnes jsou tyto ústní tradice často diskutovaným tématem v kruzích islámských právníků.

³⁷ Pozn. autora: Údajně tato finální kodifikace čerpala z vícero verzí předchozích pokusů o kodifikaci *Koránu*.

³⁸ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 15.

Je třeba zmínit, že *Korán* neutváří právní řád, avšak je spíše zdrojem, ze kterého se lze inspirovat k řešení různých otázek, a napomáhá nám k ucelení práva. Prorok Muhammad, se rozhodl akceptovat základní zvykové právo, ale v určitých případech toto právo pozměnil, doplnil či jinak upravil. Některé právní normy či zavedené praktiky odsoudil k zániku, a následně je zakázal.⁴¹

Princip právního dualismu státu a náboženské obce, není možné užívat ve spojení s islámským právem, neboť mu je tento princip zcela cizí. Celému systému je bezpochybnost a jednota zaručována na základě boží vůle. Víra je s islámským právem pevně spojena, což zaručuje právu jeho spravedlivý přístup k řešené problematice. Boží vůli, tak můžeme chápat jakožto částečnou (z pohledu muslimů úplnou), záruku právní jistoty.⁴² Z hlediska kontinentální právní kultury se však jedná o nedostatečnou oporu institutu právní jistoty.

2.2 Metodologie a islámská právní věda

Krátce po vzniku islámské víry na Arabském poloostrově, vyvstala potřeba rozšířit i působení islámského práva. Nejednalo se však o působení teritoriální, ale o působení vně práva samotného. Objevila se potřeba islámské právo více zkoumat a rozebírat jej do detailů, aby bylo schopné lépe a správně upravit jednání v tehdejší společnosti a reagovat na aktuální problémy dané doby. Působení islámského práva bylo předurčeno nejen k rozšíření za hranice svého základního působení, ale i k vývoji nového propracovaného systému právní kultury.⁴³

Postupem času se tak začala utvářet islámská právní věda, která měla za cíl rozbor, úpravu a především výklad islámského práva, neboť ten je základem pochopení jakékoliv právní kultury ve světě. Jelikož je islámské právo dynamickou právní kulturou, která se neustále vyvíjí, je třeba jej podrobovat soustavnému zkoumání. Tento vývoj je vyvoláván zejména pokrokem, který sebou přináší každodenní život společnosti, a to nejen té, která se hlásí k islámské víře. Právě to je důvodem, pro který je opakované zkoumání božích příkazů a bohem stanovených pravidel, hlavní náplní islámské právní vědy.⁴⁴

⁴¹ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 15.

⁴² OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, s. 193.

⁴³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁴⁴ Tamtéž.

Pozice boha, jakožto jediného zákonodárce z pohledu islámského práva, je tak v tomto bodě nesporně důležitá, neboť pouze skrze odbornou interpretaci boží vůle, je možné dojít k správnému pochopení práva a pravidel jednání. V právní terminologii užíváme termínu tzv. *nalézání*, pro označení nově interpretované úpravy vzniklé na základě odborného zkoumání. Jedná se tedy o způsob, jakým se právo vypořádává s novými elementy, které mu doposavad nebyly známy, a pro které je třeba vytvořit nový rámec úpravy.⁴⁵ Z hlediska islámské právní vědy, je tato výkladová činnost svěřena do rukou islámských právníků, zkušených islámských teologů, kteří by měli skrze své zkušenosti a odborné znalosti, být schopni nalézt správnou odpověď a shodnout se na nové úpravě, která nebude v rozporu s boží vůlí. Pro označení takovýchto povolanych osob, se v islámské právní vědě užívá označení *mudžtahidé*.⁴⁶

Islámští právníci jsou tedy nedílnou součástí právní vědy, kterou nazýváme arabským termínem *usúl al-fiqh*⁴⁷, anebo pouze zkráceně *fiqh*.⁴⁸ Jejich práce spočívá zejména v opakovaném a detailním studiu *Koránu* a *sunny*⁴⁹, přičemž se snaží vyložit, zda nově vzniklé případy či situace jsou anebo nejsou v souladu s prameny práva, které jsou odrazem již zmíněné nejvyšší boží vůle.

V době kdy dochází k značné expanzi islámské víry mimo Arabský poloostrov, se *fiqh* stává významnou součástí islámského práva a je mu věnována nemalá pozornost. Dosavadní právní zvyklosti, které pocházejí z předislámského období, jenž je označováno termínem *džahilije*, se z velké části vytrácí a jejich přeživší zbytek je včleněn do nově se formujícího islámského právního systému.⁵⁰ Rozšiřování islámské víry se pojí se snahou o systematizaci nového práva, které stojí zcela na víře samotné, jejíž středobodem je zákonodárce, tedy bůh.

Význam arabského termínu *usúl al-fiqh* chápeme tedy jakožto právní obor, který se primárně soustředí na prameny islámského práva a skrze vlastní vědecké metody zkoumá právní normy, které se z tohoto základu odvozují. Porozumění a dokonalá znalost jednotlivých částí vycházejících z islámského práva, je tak hlavní náplní právního

⁴⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁴⁶ Význam uvádím v kapitole 8., *Slovník užitých cizích termínů*.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118

⁴⁹ Význam uvádím v kapitole 8., *Slovník užitých cizích termínů*.

⁵⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 119

termínu *fiqh*.⁵¹ Přesný překlad tohoto termínu lze stylizovat do českých slov „*pochopení pravdy*“ či její „*poznání a uvědomění*“.⁵²

Islámská právní věda užívá k třídění a právnímu rozboru jednotlivých otázek především primárních a sekundárních pramenů práva. Těmto pramenům jsou v práci věnovány samostatné kapitoly, neboť je osobně považují za jakési nosníky islámské právní kultury.⁵³ V souhrnu lze říci, že islámská právní věda *usúl al-fiqh* vychází především z *Koránu*, prorocké tradice, tedy *sunny*, *qijásu* (bývá překládán jakožto analogie) a *idžmá'* (bývá překládán jakožto konsenzus).⁵⁴

V právu je naprosto běžné, že dojde k situaci, kdy právní věda neposkytuje dostatečně uspokojivou odpověď na řešené téma. V takovém případě je třeba využít právní výpomoci institutu, který se v islámských právních kruzích nazývá termínem *indžtihád*⁵⁵. Pokud ani ten není schopen nabídnout řešení, je možné přistoupit k uvážení dle vlastního právního názoru, jenž je označován termínem *raj*⁵⁶. Použití *idžtihádu* musíme chápat, jakožto vynaložení veškeré snahy islámských právníků a znalců islámského práva, pro vyřešení vzniklého problému, který komplikuje plynulý vývoj práva v islámské právní kultuře. V rámci *idžtihádu* jsou využívány veškeré možné metody interpretace, které jsou právu známy. Nejsilnější pozice *idžtihádu* je upevněna společným úsudkem nejvýznamnějších právníků a znalců islámského práva, kteří společně tvoří duchovně-filozofický soubor, jenž je nazýván termínem *ulámá'*⁵⁷. Jejich společná shoda utváří obsah jednoho z pramenů islámského práva, který je *idžmá'*, neboli již výše zmíněný konsenzus.⁵⁸

Metodologie v islámském právu primárně nahlíží na lingvistické pojetí pramenu, který zkoumá. Interpretačními metodami se *fiqh* pokouší najít pravý význam, a to tak, aby nevznikali byt' jen sebemenší pochybnosti o správnosti pochopení božího slova. Cílem tohoto vědního oboru, je tedy přesné přetlumočení božího odkazu a jeho vtělení do právních norem, které jsou odrazem božího sdělení v podobě pravidel daných lidem.

⁵¹ POTMĚŠIL, Jan. Přestupky: Islámské právo. [online]. 2010

⁵² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118

⁵³ Pozn. Autora: Více se problematice pramenů práva věnuji v podkapitole 2.3 s 2.4

⁵⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2008, s.1

⁵⁵ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118

Jelikož však v průběhu dějin dochází k vývoji jazyka, je nesmírně důležité, podrobit islámské právní prameny opakovanému zkoumání, a neustále tak držet jakousi ochrannou ruku nad celkovým pojetím islámského právního systému.⁵⁹

Překrývání jednotlivých jazykových významů, je největší překážkou, kterou je tato věda povinna překonávat. Právě proto je nezbytné, aby islámští právníci i myslitelé dokázali odhalit skrytý význam a nesčetněkrát překryté původní záměry božích nařízení. Vzhledem k tomu, že se jednoznačný a jednoduchý záměr právních pravidel v islámském právu téměř nevyskytuje, je nanejvýš žádoucí, aby tento vědní obor pomocí *fiqhu* napomáhal k setření víceznačnosti a objasnil zřetelnou pravost, o které nebude nadále pochybností.⁶⁰

2.3 Korán a sunna jako primární prameny islámského práva

„Poslouchejte Boha a posla, snad dostane se Vám slitování.“⁶¹

Základem právních systémů, jsou právní prameny, ze kterých právo samotné čerpá a vychází. V Islámském právu je důležitost těchto pramenů podpořena faktem, kdy tyto prameny tvoří i významný středobod islámské víry. V Islámském právu dělíme právní prameny do dvou kategorií. Jedná se o kategorii primárních pramenů a kategorii pramenů sekundárních. Toto rozdělení se pojí s nadřazeností, která má značný význam při aplikaci norem islámského práva. V právním prostředí hovoříme o tzv. aplikační přednosti, která je primárním pramenům zaručena před aplikací pramenů, které řadíme mezi sekundární.⁶²

Přirozeností právních kultur, je utváření jakéhosi středobodu normativního charakteru. Ten je právem využíván jakožto pomyslné centrum, ze kterého vychází normativní ráz právní síly vyšších i nižších pravidel práva. Nejvyšší právní sílu obsahují již zmíněné primární prameny práva. V rámci islámského práva hovoříme pouze o dvou. Těmi jsou *Korán* a *sunna*.⁶³ První z nich, tedy *Korán*, má navíc oproti *sunně*, specifickou nadřazenost, neboť se jedná o svatou knihu islámu a základní „učebnici“, jenž je určena všem muslimům po celém světě. Specifikum *Koránu* vyplývá z jeho dlouholeté tradice a

⁵⁹ POTMĚŠIL, Jan. Přestupky: Islámské právo. [online]. 2010

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ *Korán*. 3:132

⁶² BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2008, s. 3

⁶³ POTMĚŠIL, Jan. Přestupky: Islámské právo. [online]. 2010

náplně, která je tvořena přímými sděleními, které přinášel skrze boží proroctví sám Prorok Muhammad.⁶⁴

Samotný *Korán* nelze označit za knihu, která by měla právní strukturu a odpovídala by tak zákoníkům, které mají znatelný charakter právních publikací. *Korán* je tedy obsáhlou sbírkou božích sdělení, které mu zajišťují jeho nejvyšší postavení v rámci práva. Nezpochybnitelnost jeho primárního postavení zajišťuje podřízenost nižších právních pramenů, a k tomu povinnost těchto pramenů vést své nařízení v souladu s koránskými texty.⁶⁵

Korán se celkově skládá ze 114 *súr*⁶⁶, které bývají v českém prostředí označovány za kapitoly. Následné členění kapitol, je vedeno v podobě veršů, kterých je celkem 6342. Z tohoto důvodu nelze hovořit o tradičním dělení právních textů na hlavy a následné paragrafy, neboť i styl, jakým jsou jednotlivé kapitoly v *Koránu* vedeny, neodpovídá očekávané souslednosti. Navíc je třeba upozornit, že přibližně desetina ze všech koránských veršů, má částečně právní charakter a bylo by tedy možné, je považovat za neucelená normativní sdělení.⁶⁷

Z pohledu kontinentální právní kultury, tak opravdu nelze chápat *Korán*, jakožto právní text. Právnímu charakteru se navíc *Korán* vzdaluje i duchovním rázem, který je s podobou svaté knihy nepostradatelnou samozřejmostí. Převážná část kapitol ve svém úvodu obsahuje hojně používanou větu, která svůj účel spatřuje v připomenutí boží přítomnosti v životech věřících. Tato věta je v islámském světě často označována za tzv. *Basmalu*⁶⁸, neboli „úvodník“. Jedná se o krátkou větu, jejíž znění je užito i v úvodu této diplomové práce a bývá do českého jazyka překládáno takto: „*Ve jménu boha, jenž je milosrdný a slitovný.*“⁶⁹

Pokud se zaměříme na verše, které nikterak nesouvisí s právem, zjistíme, že se *Korán* z velké části věnuje úpravě života muslimů, základním otázkám vážící se k islámské víře a mnoha politicko-sociálním tématům. Všeobecně se má za to, že se *Korán* skládá ze čtyř tzv. základních okruhů, které se týkají předepsaných kultovních

⁶⁴ HRBEK, Ivan. *Korán*. Vyd. celkem 6., v tomto překladu a v Odeonu 2. Praha: Odeon, 1991, s. 46

⁶⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2008, s. 13

⁶⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁶⁷ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 32.

⁶⁸ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁶⁹ Pozn. Autora: Přeložil autor.

záležitostí, islámské víry, vnitřního morálního ducha člověka a vztahů, které se mezi lidmi samovolně vytvářejí. Notná část koránských veršů obsahuje rady a doporučení, jak jednat či se zachovat v situacích, které se mnoha lidem mohou jevit jako problematické. Koránské verše se snaží vést muslima k vzoru dobrého života i k správnému chování a jednání v islámské společnosti. V *Koránu* se však vyskytují i rady, které svoji formou působí spíše jakožto příkaz. Těmto veršům těžko přikládat jiný, než jednoznačný záměr, neboť jejich význam je jasný i bez odborné interpretace, kterou nám podává islámská právní věda.⁷⁰

Při interpretaci koránských veršů, je nezbytné zabývat se i jejich řazením v rámci knihy. *Korán* se pro mnoho lidí, a to zejména z řad nemuslimů, může jevit jako značně nesourodá publikace, která postrádá vnitřní řád. Spolu s řazením, je nutné vnímat i důvody, pro které byly jednotlivé verše bohem sesílány a společně s nimi i následné překrývání veršů starších, verši novými. Toto překrývání nazýváme v právním prostředí tzv. derogací. Jedná se o situaci, kdy dříve seslaný verš pod tíhou vůle zákonodárce, postrádá svůj původní význam, a je třeba jej nahradit veršem s nově platnou právní úpravou.⁷¹

Tato situace je v *Koránu* poměrně častá, neboť dle mého názoru, byla kniha sepisována na základě božích zjevení a zkušeností odvíjejících se od lidských reakcí, plynoucích z poučení v průběhu času. Jestliže bůh skrze osobu Proroka Muhammada viděl, že pití vína oslabuje morálku jeho přívrženců, nejdříve je upozornil, aby se pití tohoto nápoje zdrželi v době, kdy je žádoucí, aby byli střízliví. (například: doba modlitby) Po uplynutí určité doby, svá nařízení přehodnotil a skrze osobu Proroka Muhammada sdělil muslimům, že pití vína je *harám*⁷², tedy hříchem, který je svádí z cesty boží. Následnou derogací tak začal platit nejnovější verš, který požívání alkoholických nápojů zakazuje, a z kterého se dnes odvíjí, tato zakazující ustanovení, v mnoha islámských zákonících po celém světě.⁷³

Nebudeme-li se nadále zabývat nejvýznamnějším primárním pramenem práva, kterým je výše zmíněný *Korán*, zaměříme svoji pozornost na druhý z primárních pramenů

⁷⁰ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 33.

⁷¹ HRBEK, Ivan. *Korán*. Vyd. celkem 6., v tomto překladu a v Odeonu 2. Praha: Odeon, 1991, s. 50

⁷² Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁷³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

islámského práva, tedy *sunnu*. *Sunna* bývá označována za tzv. tradici Proroka Muhammada, jenž je povětšinou udávána v krátkých příbězích, které mají podobu svědectví. Tato svědectví se váží k jednání, proslovům a činům, které Prorok Muhammad vykonal za dobu svého života, a které byly inspirovány nezpochybnitelnou boží vůlí. Arabský jazyk tyto činy označuje jednotným termínem *hadíth*.⁷⁴ V pojetí islámské víry se má všeobecně za to, že *hadíthy* jsou vodítka, které napomáhají pochopit skryté významy koránských veršů, či rady v oblasti lidského života, které v *Koránu* nejsou podrobně upraveny anebo je *Korán* zcela opomíjí. Tato vodítka je zbožný muslim povinen následovat, neboť je *sunna* rovněž považována za boží dílo, které lidem tlumočil Prorok Muhammad, a je druhým z primárních pramenů islámského práva.⁷⁵

Islámští právníci ve spojitosti se *sunnou* často upozorňují na povinný soulad jejího obsahu s obsahem *Koránem*. Jestliže *sunna* určuje něco, co není v *Koránu* upraveno, je třeba, aby nedocházelo ani, byť jen vzdáleně, k jakékoliv skutkové kolizi v rámci právních norem, které z ní vycházejí. V tomto bodě je třeba znova připomenout nejdůležitější základ islámské právní kultury, a to její neomylnost, která se odvíjí od jediného zákonodárce, kterým je bůh.⁷⁶

Slabší postavení *sunny* v poměru právní síly oproti *Koránu*, se pojí i se skutečností, že *Korán* byl sepsán a jeho podoba ustanovena již v průběhu 7. století. *Sunna* se vyvíjela pomaleji a poprvé byla uceleně kodifikována až o několik století později. V kruzích islámských právníků, je tak častým tématem věrohodnost existujících *hadíthů*. Jelikož jejich přesný počet není určen, je poměrně obtížné rozeznat jejich pravost. Aby byla *sunna* správně používána, bylo třeba tyto nejasnosti odstranit a vytvořit soubor *hadíthů*, o jejichž pravosti nebude pochyb, a bude je tak možné aplikovat v rámci islámského práva.

Ověření pravosti *hadíthů*, bylo prováděno za pomoci kontroly řetězce osob, které se podíleli na zvěstování tradice o činech Proroka Muhammada. Při procesu ověřování pravosti *hadíthů*, je nutné se zaměřit na dva nejdůležitější faktory. Prvním faktorem je záruka v řetězci osob, jenž tvrdí, že byly součástí tradovaného svědectví. Tato záruka se

⁷⁴ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁷⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁷⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 47

arabsky označuje slovem *isnád*⁷⁷ a vyjadřuje pojítka mezi zmíněnými osobami. Druhý faktor se pak pojí s vlastním výrokem anebo činem Proroka Muhammada. Zde arabština užívá termínu *matn*⁷⁸. Dále může být pravost hadíthu posuzována podle dochovaných morálních svědectví o lidech, kteří jsou součástí tradujícího řetězce. Jestliže je někdo z řetězce osob „historicky“ označen za nedůvěryhodného, nese to sebou i částečný dopad na pravost tradovaného *hadíthu*, nejedná se však o hlavní důvod k jeho popření.⁷⁹

Institut *sunny* tedy sebou přináší řadu nejasností, které musí být zhojeny, aby mohla být *sunna* řádně používána. Tento komplikovaný systém tak býval, a i dnes nadále bývá soustavně kontrolován a zkoumán. Problematika *sunny* je obsáhlým tématem řady prací studentů islámského práva, neboť jednou z jejich povinností je dbát na správnou aplikaci islámského práva, a to lze konat pouze za předpokladu, že budou v právu užívány jen ověřené a nikoliv falešné *hadíthy*, které se vzdalují od pravdy.⁸⁰

V otázce *hadíthů* se také musíme věnovat jejich dělení, neboť je to důležité zejména pro aplikační činnost islámského práva. Z toho důvodu nám islámští učenci dělí *hadíthy* do tří kategorií, které se odlišují silou důvěryhodnosti svých obsahů. Dělení je následující: *hadíth sahih*, *hadíth hasan* a *hadíth daif*.⁸¹

Hadíth sahih se od ostatních *hadíthů* odlišuje svoji neposkvřeností, jenž je shledávána ve splnění obou daných faktorů, tedy jak *isnád*, tak *matn*. Další je *hadíth hasan*, který postrádá jeden z výše zmíněných faktorů, a to bez ohledu na to, zda jde o první či druhý faktor. Posledním z tříčlenné skupiny *hadíthů*, je *hadíth daif*. Ten je v systému islámského práva spíše na obtíž. *Hadíthy* z této skupiny nesplňují ani jeden faktor důvěryhodnosti, a tak je jejich aplikační hodnota téměř nulová. V prostředí islámského práva se často užívá druhotného označení třetí skupiny *hadíthů* s přízvisky „podvržený“ či „nezdravý“.⁸²

Kodifikace *sunny* do obsáhlých právních sbírek, je podstatným bodem její aplikační činnosti. Pro všechny právní kultury ve světě, je běžnou praxí sepisovat

⁷⁷ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 34.

⁸⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁸¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 51

⁸² Tamtéž.

prameny práva do kodifikací, které poskytují ucelený soubor právních textů daného právního odvětví. Stejně tak tomu je i v případě *sunny*. Za nejvěrohodnější sbírku *hadíthů* v islámském světě, bývá označován utříděný soupis *hadíthů* od islámského právníka *Abú Abdalláha al-Buchárího*. Dalším z řad kodifikátorů, který se těší úctě islámského právního světa, je *Muslim ibn al-Hadžždžádž*. Tito dva islámští právníci jsou označováni za skutečné odborníky na problematiku islámského práva v oblasti *sunny* a jejich sbírky jsou ceněny i pro bohaté komentáře, které jsou v jejich kodifikacích přehledně řazeny.⁸³

V závěru této kapitoly můžeme shrnout, že oproti *Koránu*, lze *sunnu* považovat za systematický pramen práva, který slouží především k upevnění pozice *Koránu* a vyplnění případných mezer, které se při interpretaci *Koránu* objevují. Význam *sunny* se pojí i s institutem islámského soudnictví, jelikož některé *hadíthy* či jejich podstatné části často slouží jako podklady při rozhodování islámských soudů.⁸⁴ *Korán* i *sunna* jsou tedy nejdůležitějším pilířem islámského práva, bez kterého by islámská právní kultura nemohla vůbec fungovat. V arabském prostředí se někdy užívá až poetický termín *usúl al-usúl*, což lze přeložit jako kořeny kořenů, tedy základ všech základů.⁸⁵

2.4 Idžmá^c a qijás jako sekundární prameny islámského práva

Sekundární prameny islámského práva, se vyznačují přímo podřízeným vztahem k pramenům primárním. To znamená, že veškeré prameny, které řadíme mezi sekundární, musí být v souladu s primárními prameny, anebo jim alespoň nesmí nikterak odporovat. V naučné literatuře o islámském právu, se všeobecně uvádí rámec hierarchie sekundárních pramenů islámského práva, který vyzdvihuje roli zejména dvou pramenů, které jsou často označovány za hlavní sekundární prameny islámského práva. Těmito prameny se rozumím *idžmá^c* a *qijás*.⁸⁶

Dalším pramenem, který řadíme do skupiny sekundárních pramenů, je kupříkladu *istihsán*⁸⁷, který můžeme vykládat jako povolené odklonění se od tradiční právní úpravy v případě, kdy se tak jedná ve prospěch spravedlnosti, která má pro daný případ vyšší

⁸³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁸⁴ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 35.

⁸⁵ POTMĚŠIL, Jan. *Přestupky: Islámské právo*. [online]. 2010

⁸⁶ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 36.

⁸⁷ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

postavení. Do kategorie sekundárních pramenů islámského práva, rovněž řadíme *urf*⁸⁸, což je zvyklost, na kterou se právo adaptovalo, neboť vychází z dlouholeté tradice. Z našeho právního prostředí, bychom jej nejspíš mohli přirovnat k právnímu obyčeji. Posledním sekundárním pramenem, bývá označována *maslaha*⁸⁹, což volně překládáme jako „obecné blaho“ či „společenské dobro“, tedy cítění něčeho obecně správného v rámci muslimské společnosti.⁹⁰ *Maslaha* se úzce pojí s obecným zájmem společnosti, ten můžeme dále rozdělit na jasný obecný zájem či na pravděpodobný obecný zájem, který však trpí jistou dávkou právní neúplnosti a tudíž je hůře prosaditelný.

Do kategorie sekundárních pramenů islámského práva, bývá často řazena i *fatwa*⁹¹, neboli institut *fatwy*. Ovšem dle mého vlastního názoru se nejedná o sekundární pramen práva, ale spíše o právní pramen sobě vlastní, neboť obsahuje řadu specifík.⁹² S tímto specifíkem spolu s uceleným popisem *fatwy*, jakožto pramene práva, se můžete seznámit v podkapitole 2.3 *Fatwa jako specifický pramen práva v islámském právu*.

Při rozboru sekundárních pramenů islámského práva, se nejdříve zaměříme na *idžmá*^c. Tento pramen práva lze popsat, jakožto společné souhlasné stanovisko islámských učenců z období, po smrti Proroka Muhammada. Vždy se však musí jednat o rozhodování v rámci nového a povětšinou i originálního případu, který doposavad nebyl viděn. Použití *idžmá* nastává v okamžiku, kdy *Korán* ani *sunna* neposkytují dostatečná vodítka k určení právního názoru či užití právní normy. Charakteristika *idžmá*^c vychází ze společného propojení právních názorů, které podává *ulámá*⁹³, dále pak z tradic, obyčejů či zavedenou dodržovanou praxí. Společně s tímto, je kladen důraz na neodporovatelnost vůči primárním pramenům islámského práva.⁹⁴

Idžmá^c staví svoji nezbytnost a důležitost zejména na *sunně*. Jeden z mnoha *hadíthů* totiž svým věřícím sděluje, že *idžmá*^c je jako pramen práva neomylná. Udává se, že Prorok Muhammad pravil:

⁸⁸ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁸⁹ Tamtéž. Pozn. autora: Doporučené internetové stránky: <http://www.maslaha.org/about>

⁹⁰ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 38.

⁹¹ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁹² BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2008. s. 10

⁹³ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

⁹⁴ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 35

„Mé společenství nikdy nepřijme chybné rozhodnutí.“⁹⁵

I přes přímé uvedení v *hadithu*, viz výše, zůstává institut *idžmá^c* v nerovnoměrném pohledu měřítka užití, napříč islámským světem. To platí například v úpravě šíitského islámského práva, které institut *idžmá^c* téměř neuznává. Šíitské právo na *idžmá^c* nahlíží, jako na nedůvěryhodný pramen práva a nepovažuje jej ani za použitelný v platném právu. Hodnotu *idžmá^c* však všeobecně nalézáme v jejím propojení se systémem *idžtihádu*, o kterém jsem se zmínil již výše. Rozdíl mezi těmito dvěma termíny, je vyjádřen jejich rozsáhlou přístupností. *Idžtihád* je oproti *idžmá^c* přístupnější, neboť je použitelný i pro obyčejné právní učence.⁹⁶

V Islámském právu tak *idžmá^c* i *idžtihád* působí na pozici zajišťovatele pružnosti systému islámského práva, neboť to se neustále vyvíjí v závislosti na změnách v životě společnosti. V historii islámského práva se setkáváme s poměrně ranou myšlenkou, pocházející z období 10. století, kdy někteří islámští právníci tvrdí, že *idžtihád* dosáhl bodu, ve kterém je třeba jej přerušit. Tento počín bývá nazýván tzv. symbolickým uzavřením *bran idžtihádu*. Přibližně o tisíc let později, někde v průběhu 20. století, se však začíná objevovat opačný názor, který tvrdí, že vývoj ve společnosti pokročil natolik, že není možné držet institut *idžtihádu* nadále v umělém stavu přerušení. Vystal požadavek *otevřít brány idžtihádu* a dovolit mu tak, nově upravit komplikované právní otázky, se kterými si současný stav islámského práva nedokáže snadno poradit.⁹⁷

Pokud opustíme institut *idžmá^c*, dostáváme se k dalšímu z řad sekundárních pramenů, a to *qijásu*. *Qijás* bývá často do českého jazyka překládán, jakožto analogie, či „určité právní měřítko“. Institut *qijásu* je v islámském právu znám delší dobu, než předchozí sekundární právní pramen *idžmá^c*, přesto však je jeho hodnota nižší. Udává se, že právě jeho všeobecná přístupnost je důvodem ke snížení jeho věrohodnosti. Kdokoliv může na základě svého logického myšlení dojít k právnímu názoru, zda jednání, které je prostřednictvím *qijásu* souzeno, je z pohledu práva legální či nelegální. To samo o sobě napovídá, že hlavním účelem *qijásu*, je vyplnění právních mezer, které nejsou dostatečně vykryty prameny práva vyšší právní síly.⁹⁸

⁹⁵ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 35, citace Proroka Muhammada.

⁹⁶ Tamtéž., s. 36

⁹⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

⁹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 118

Podrobnějšímu popisu *qijásu*, se ve své práci, mapující prameny islámského práva, věnuje *JUDr. Lenka Bezoušková*, Ph.D., LL. M. Ta rozebírá *qijás* na části a popisuje principy jeho aplikace v právní praxi. Hovoří o čtyřech částech *qijásu*, které jsou následující: *asl*, *hukmal-asl*, *illa* a *maqís*. První částí je tzv. *asl*, což je případ, který má být řešen. Poté přecházíme k části *hukmal-asl*, čímž rozumějme posouzení probírané otázky. Následuje tzv. *illa*, kdy se jedná o část, ve které se nalézá právní důvod. V konečné fázi dochází k tzv. *maqís*, což znamená propojení původního případu s případem, který má srovnatelný ráz a přenáší se mezi nimi princip odpovědi v podobě právního řešení.⁹⁹

Užití tohoto příkladu, na hodnocení jednání v právní praxi, by vypadalo následovně: V *Koránu* je psáno, že se má člověk vyvarovat jednání, které je z pohledu boha špatné. Položme si tedy otázku, zda je muslimům dovoleno, jíst staré kuřecí maso. Za špatné jednání je v islámské víře považováno například pojídání zdechlin. Význam termínu zdechlina, se v českém jazyce rovná slovu mršina. Slovo mršina chápe český jazyk, jako označení mrtvého těla, které je v určitém stádiu biologického rozkladu. Mršina je tedy z velké části tvořena starým masem. V takovémto případě můžeme za pomoci *qijásu* dovést, že pojídání starého kuřecího masa, je stejně jako pojídání mršin, bohem zakázáno.¹⁰⁰

Závěrem této kapitoly je důležité zmínit, že *qijás*, *idžmá'* ani *idžtihád*, nejsou prameny práva, které by mohli existovat osamoceně. Pro jejich užití je vždy třeba právní otázky či právního příkladu, na který se dají následně aplikovat.¹⁰¹

2.4 Fatwa jako specifický pramen práva v islámském právu

V úvodu je třeba poznamenat, že *fatwa* je specifickým pramenem práva, jehož význam se jen těžko přenáší do prostředí nám známé kontinentální právní kultury a je těžké ho šetrně vymanit z náboženského pohledu, který je v islámském právu všudypřítomný. Islámské právo nám pojem *fatwa* předkládá, jakožto odbornou radu či

⁹⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzi v Plzni, 2008. s. 10

¹⁰⁰ Pozn. autora: Vlastní úvaha.

¹⁰¹ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 37.

doporučení, které je vydáváno formou odpovědi na právní otázku, jež byla položena ze strany muslima, který je v oblasti islámského práva pouhým laikem.¹⁰²

V případě *fatwy* vyvstává problém s jejím zařazením mezi prameny islámského práva. Přestože existují názory, že *fatwa* patří mezi sekundární prameny práva, z vlastní zkušenosti se kloním spíše k vyčlenění *fatwy* z klasického dělení pramenů islámského práva. Pro potřeby této práce, jsem tedy zařadil *fatwu* do specifické podkapitoly, a to z toho důvodu, že ji považuji za jeden z nejhodnotnějších pramenů práva, co se do hodnocení jednání v islámském právu týče.¹⁰³

Důležitým bodem je fakt, že postavení *fatwy* není v islámském světě chápáno rovnocenně. Z pohledu šiitského práva, se jedná o velice významný pramen islámského práva, kdežto sunnitské právo, vnímá *fatwu* dosti nerovnoměrně a nad její skutečnou hodnotou, jakožto prameny islámského práva, panují časté diskuze.¹⁰⁴

V případě *fatwy* nemůžeme mluvit o závazném soudním rozhodnutí soudu, který by měl kompetenci vytvářet obecně závazná pravidla. V podstatě se nejedná ani o rozhodnutí soudu, neboť jde o přesnou odpověď, jejíž vyjádření se vztahuje pouze na dotaz, jež byl ze strany tazatele tázán. *Fatwa* tedy nemá oporu v možném výkonu soudní moci, je pouhou odpovědí, kterou tazateli předkládá *mufti*¹⁰⁵, což je osoba, která je pokládána za zkušeného odborníka z řad islámských právníků, který má kompetenci danou otázkou zodpovědět. Pro označení tazatele, se v arabštině užívá označení *mustafi*¹⁰⁶. Otázky, které jsou řešeny na základě *fatw*, se povětšinou týkají osobních či společenských problémů anebo se věnují situacím z běžného života. *Fatwa* je tak vhodným prostředkem konzultace, v rámci které dojde k vyslovení řešení problému, jenž tazatele trápí a není schopen odpověď nalézt sám, jelikož islámské právo zná pouze okrajově.¹⁰⁷

Obecně se na *fatwu* nahlíží jako na jednotný pramen islámského práva. Občas se však můžeme setkat s tzv. dvojitým pojetím *fatwy*, kdy primárně *fatwu* chápeme jako právní

¹⁰² KOUŘILOVÁ, Iveta a MENDEL. *Cesta k pramení: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. s. 25

¹⁰³ Pozn. autora: Vlastní uvážení nad soustavu pramenů islámského práva a části, do které lze řadit *fatwu*.

¹⁰⁴ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 39.

¹⁰⁵ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ KOUŘILOVÁ, Iveta a MENDEL. *Cesta k pramení: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. s. 26

názor, který nám na položenou otázku podává uspokojivou odpověď v souladu s islámským právem. Takto je také *fatwa* tradičně vnímána a v této formě se s ní v islámském právu setkáváme nejčastěji. Druhou variantou je vnímání *fatwy* v širší měřítku, kdy je *fatwa* uměle rozšiřována z libovůle *muftího*, který odpověď na danou otázku využívá k širšímu poučení společnosti. V praxi to tedy znamená, že odpověď ze strany *muftího* směřuje i k otázkám, které se k tématu původní otázky sice váží, avšak tazatel se na ně netázal. Dle osobního názoru *muftího* je však záhodno, aby se těmito otázkám také věnoval a nepodával tak odpověď pouze na část řešené problematiky.¹⁰⁸ Je na místě podotknout, že největší množství *fatw*, je vydáváno především v Islámské republice Írán, kde se tato praxe těší velké oblibě.¹⁰⁹

Slabší vnímání *fatwy*, jakožto pramene islámského práva ze strany sunnitských muslimů, má nejspíš svůj původ v absenci tohoto slova v nejdůležitějším z pramenů islámského práva, tedy v *Koránu*. Přestože v *Koránu* samotné slovo *fatwa* chybí, je možné zde najít odkazy, jejichž význam k pojetí *fatw* směřuje. V mnoha verších, jenž jsou uvedeny v *Koránu*, je připomínáno dotazování, které může napomoci k správnému rozhodnutí, jež povede po cestě boží pravdy.¹¹⁰ Z mého pohledu lze toto chápat, jakožto nabádání lidí z řad muslimů k častému tázání povolanějších (*mudžtahidů*), před vykonání zamýšlených činů.

O tom, zda institut *fatwy* existoval již za doby Proroka Muhammada, se vedou spekulace. Z mého pohledu je velice pravděpodobné, že způsob, jakým je utvářena a vydávána *fatwa*, byl používán již za života Proroka Muhammada. S velkou pravděpodobností se tak princip tohoto systému samovolně vyvinul do podoby, v jaké jej známe dnes. Nejstarší svědectví o existenci *fatwy* nebo alespoň jejich principů, pochází z konce 7. století, kdy byla užívána jako prostředek interních diskuzí vzdělavců tehdejší islámské společnosti, kterou označujeme termínem *Umma*.¹¹¹

V dnešní době zažívá institut *fatwy* zvýšené popularity, neboť je svoji formou vhodným prostředkem pro užití v sociálních sítích a na internetu. Pod tíhou moderní

¹⁰⁸ KOUŘILOVÁ, Iveta a MENDEL. *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. s. 26

¹⁰⁹ Pozn. autora: Poznatek získaný v průběhu studií v Islámské republice Írán v roce 2013

¹¹⁰ KOUŘILOVÁ, Iveta a MENDEL. *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. s. 30

¹¹¹ Tamtéž.

doby, se tak *fatwám* dostává značného prostoru v sdělovacích prostředcích napříč světem a zejména tam, kde je islám hlavním náboženským proudem. Poměrně početné skupiny mladých studentů teologie a islámského práva, zakládají na internetu fóra, portály a blogy, na kterých řeší aktuálně palčivé otázky islámského práva.¹¹² V posledních letech se tyto internetové „poradny“ stávají stále populárnějšími a dochází k vytváření databází *fatw.* Vznikám nám tedy nový trend v islámském právu, kterým jsou *fatwy*, jež jsou vedeny tzv. on-line, tedy jsou snadno celosvětově přístupné.¹¹³

2.5 Islámské právní školy v sunnitském islámu

Islámská právní kultura, je v dnešním právním světě rozšířená v mnoha zemích a její vliv se v poslední době dostává stále více do popředí. Aktivní uplatňování islámského práva, se nám na mapě světa táhne od Maroka po Indonésii. Vzhledem k tomu, je pochopitelné, že se v různých koutech světa, kde dochází k aplikování islámského práva, toto právo vyvíjí různě. V některých otázkách, které islámské právo řeší, se naprosto přirozeně vyvinuly odlišné odpovědi, a právě to vede k nuancím, jenž nám islámské právo rozděluje zevnitř. Určité odlišnosti jsou však islámské právní kultuře ku prospěchu, neboť jí zajišťují dynamický vývoj a dávají dostatečný prostor pro rozsáhlé debaty islámských právníků.¹¹⁴

Místem, kde se již v počátcích islámského práva udržovala vzdělanost, byly tzv. islámské právní školy, které označujeme arabským termínem *madáhib*, neboli v jednotném čísle *madhhab*.¹¹⁵ Napříč historií islámského práva, existovaly v průběhu staletí mnohé islámské školy, které podávali vlastní výklady práva, avšak povětšinou se jednalo o dosti jednotné formy výkladu. Přibližně do začátku 11. století se udává, že ve světě fungovalo více jak devatenáct islámských právních škol z řad sunnitského či šíitského islámu.¹¹⁶ Do dnešních dnů, si však svoji pozici zachovala jen malá skupina z nich, a třeba upozornit na to, že jejich současná podoba, je již vzdálena podobě původní.

¹¹² Pozn. autora: Poznatek získaný vlastním pozorováním

¹¹³ Pozn. autora: Příkladem systému on-line *fatw* jsou internetové stránky: <http://www.islam.tc/ask-imam/>

¹¹⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu*. Časopis Právník, 2010. s. 1

¹¹⁵ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹¹⁶ Pozn. autora: Vzhledem ke své obsáhlosti, není rozdělení islámské víry na dva hlavní směry, tedy sunnitský a šíitský islám, předmětem této práce.

V současnosti se v islámském světě považují, za nejváženější islámské právní školy, tyto *madáhib*: *hanbalovský*¹¹⁷, *šáfiovský*¹¹⁸, *málikovský*¹¹⁹ a *hanafitský*¹²⁰. Názvy jednotlivých islámských právních škol, byly převzaty ze jmen islámských učenců, kteří jsou považováni za jejich právoplatné zakladatele. Někdy jsou tyto osoby označovány termínem „*vůdčí osobnosti islámských právních škol*“, přičemž považují toto označení za smysluplnější, neboť jsou tak povětšinou vnímáni muslimskou veřejností. Každá z těchto škol, staví svůj názorový základ na myšlenkách svých vůdčích osobností a při kritickém zkoumání práva, postupuje podle názorových směrů, se kterými se již tradičně ztotožňuje. Pluralita islámských právních škol, tak zajišťuje rozdílný přístup a širší způsob interpretace islámského práva, ve všech otázkách, které jsou na právo kladeny.¹²¹

Ve své diplomové práci, bych rád nastínil drobný úvod k jednotlivých právním školám, neboť to považuji za důležité pro přehlednost v hodnocení jednání dle islámského práva.

Obecně se udává, že hanafitská právní škola, je v současnosti nejstarší madhhab a po celém světě, je její učení následováno přibližně třetinou muslimů, které se hlásí k sunnitské větvi islámu. Specifikum hanafitské právní školy vychází z její snahy využívat pro posouzení právních otázek v islámu, zejména vlastního úsudku. Ten je užíván k sestavení odpovědí, které jsou následně školou aplikovány na aktuálně řešenou problematiku islámského práva. Učení hanafitské právní školy, se v současnosti dotýká islámského práva v Jordánsku a Turecku, přičemž nezanedbatelný vliv má tato právní škola i v Pákistánu.¹²²

Další islámskou právní školou, která své učení dochovala a nadále jej rozšiřuje, je škola hanbalovská. Hanbalovský madhhab staví své učení především na ryzí čistotě, která je spojena s islámskou tradicí z dob Proroka Muhammada. Správnost svého myšlenkového proudu opírá škola zejména o počátky islámské víry, které jsou spojeny s nezpochybnitelnou boží vůlí, kterou Prorok Muhammad interpretoval lidem. Její rozšíření s touto ideou úzce souvisí, neboť největší počet jejich příznivců nalzáme na

¹¹⁷ Vůdčí osobnost: Ahmed ibn Hanbal (780 – 855)

¹¹⁸ Vůdčí osobnost: Imám Al-Šáfíi (767-820)

¹¹⁹ Vůdčí osobnost: Málik ibn Anas (711 – 795)

¹²⁰ Vůdčí osobnost: Abú Hanífa (699-767)

¹²¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu*. Časopis Právník, 2010. s. 3

¹²² OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 28.

Arabském poloostrově. Zároveň se však jedná o nejméně rozšířený madhhab na mapě světa. Nutno podotknout, že se její učení nevztahuje pouze na Saudskou Arábii, jak by se na první pohled mohlo zdát. Udává se, že hanbalovský madhhab, má značný vliv i ve státech zálivu, jako je Kuwait, Katar či Bahrajn.¹²³

Dle mého vlastního názoru, se však o jeho skutečném vlivu, můžeme spíše jen dohadovat, neboť tyto státy jsou pod tíhou své finančně příznivé situace, jen těžko reálně nábožensko-politicky mapovatelné.

Další islámskou právní školou je málikovský madhhab, který svým vlivem, působí zejména v oblasti severozápadní Afriky, což je oblast, pro jejíž označení se v akademických kruzích užívá termínu *Maghreb*.¹²⁴ Tato oblast je tradičně složena ze tří států, přičemž občas se mezi ně řadí i dva další, kterými jsou Libye a Mauretánie. Rozšíření málikovské islámské právní školy, se tedy nejvíce dotýká Maroka, Alžírsko a Tunisko. K otázce nezávislého postavení Západní Sahary se v této práci nevyjadřuji, neboť ji pro potřeby této práce, považuji za součást Maroka. Specifikem málikovské právní školy, je zejména značné využívání institutu *idžmá'*, který je sekundárním pramenem islámského práva. Málikovský madhhab má oprávněně ostatním islámským právním školám určité prestižní postavení, neboť jeho vůdčí osobnost, *Málik Ibn Anas*, je považován za autora islámských právních textů, jenž jsou označovány za nejstarší islámské právní texty, které se dochovaly do dnešních dnů.¹²⁵

Závěrem bych rád nastínil postavení šáfiovské islámské právní školy. Šáfiovský *madhhab*, při svém učení, využívá specifického právního pramene, kterým je fatwa. Dále se tento *madhhab* věnuje vydávání teoreticko-filozofických prací, pojednávajících o islámské víře a islámském právu. Imám al-Šáfíi který je v případě této právní školy považován za její vůdčí osobnost, je znám svým kladným přístupem k řešení právních kolizí tzv. překrýváním. Tento právní termín, můžeme lépe chápat na příkladu, kdy je spor dvou proti sobě stojících právních norem řešen na základě jejich stáří. To znamená, že se právní jednání, bude hodnotit dle právní normy, která byla vydána později, a překryje tak účinnost normy, která je starší, a tedy z šáfiovského právního pohledu

¹²³ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 28.

¹²⁴ Pozn. autora: Název *Maghreb* je možné odvodit z arabského slova „*gharb*“, které znamená západ.

¹²⁵ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 28.

neaplikovatelná. Geografické rozšíření působnosti učení šáfiovské islámské právní školy, zasahuje zejména do Egypta, Jemenu a oblasti Indonésie.¹²⁶

Výše zmíněné islámské právní školy, vycházejí pouze ze sunnitské větve islámu, avšak vzhledem k tomu, že sunnitský islám, je celosvětově rozšířenější než islám šíitský, jejich význam je zásadnější, než je tomu u škol z šíitského právního prostředí. Vliv jejich učení dopadá především na životy běžných muslimů a na lidi, kteří se z jakéhokoliv důvodu, v islámském právním prostředí pohybují. Vztah mezi učním islámských právních škol a jejich následovníky, se nevytváří povinně ani neexistuje pravidlo, které by některým z muslimů nařizovalo, aby své životy vedly podle učení určité právní školy. Přesto se má obecně za to, že je vhodné, aby každý věřící člověk, který se cítí být muslimem, vedl svůj život dle učení jedné z právních škol a inspiroval se jím. Někdy se hovoří o tzv. povinnosti sociálního charakteru, která postrádá psanou formu a jedná se tak spíše o tradičně zavedenou formu. Jednotlivé islámské právní školy, nám již po staletí podávají odborný pohled na problematiku islámského práva v několika lehce odlišných variantách, přičemž veškeré učení je inspirováno a vychází ze stejného základu, kterým je islámská víra.¹²⁷ Drobné rozdíly v učení islámských právních škol, tak vnímáme spíše v pohledu na probíranou problematiku, než v postojích k jejich řešení. Kupříkladu v základních otázkách, vážících se k náboženským povinnostem, panuje obecná shoda a případné rozdíly jsou zanedbatelné.¹²⁸

Při popisu islámských právních škol, je důležité zmínit arabský termín *taklíd*¹²⁹, který je s podstatou učení těchto právních škol neodmyslitelně spjat. Význam termínu *taklíd*, lze interpretovat jakožto následování vybrané islámské právní školy a jejího učení. Často se hovoří o tom, že *taklíd*, je označením pro spojení mezi běžným muslimem a právní ideou islámské právní školy. Bylo by však chybou zaměňovat *taklíd* za *idžtihád*, neboť *taklíd* je spíše označením pro myšlenkově-právní pojítka, utvářené mezi učitelem a těmi kteří naslouchají jeho učení. Pokud je ovšem *idžtihád* přerušeno, můžeme *taklíd* považovat za jakéhosi dočasného náhradníka do doby, kdy opět dojde k obnovení *idžtihádu*.¹³⁰

¹²⁶ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 28.

¹²⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 121

¹²⁸ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 29.

¹²⁹ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹³⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu*. Časopis Právník, 2010. s. 7

Závěrem této kapitoly, bych rád upozornil na propojení dnešní moderní doby s tradičními instituty islámského práva, kterými jsou právě výše zmíněné islámské právní školy. Velká část jejich učení, je totiž prezentována v elektronické podobě, a často tak dochází k rozsáhlým diskuzím, které se skrze moderní techniku vedou napříč celým islámským světem. Právě to, považuji z vlastního pohledu za velmi přínosný aspekt pro rozvoj islámské právní kultury, neboť jednání v rámci islámského práva, může být hodnoceno mnoha islámskými právníky po celém světě v rámci jedné diskuze.¹³¹

2.6 Islámské právní školy v šíitském islámu

Po smrti Proroka Muhammada, došlo k rozdělení islámské víry na dva specifické proudy. Složitost, která doprovází rozdělení islámské obce a následné vytvoření sunnitské a šíitské linie islámu není předmětem této práce a proto ji zde nebudu rozebírat. Stručný popis islámských právních škol z prostředí šíitského islámu, bych však rád, alespoň v základu, nastínil, neboť se dle mého názoru jedná o protipól sunnitských právních škol, které byly popsány výše a neměly by tím pádem být opomenuty.

Vzhledem k mým častým cestám do Islámské republiky Írán, mohu potvrdit, že specifika šíitského islámu, oproti islámu sunnitskému jsou mnohá. Z mého pohledu je šíitský islám mnohem schopnější adaptovat své učení na moderní dobu, a stejně tak i chování, jednání a životní styl šíitských muslimů shledávám přirozenějším, co se do souladu s dnešním světem týče. Právní školy šíitského islámu, jsou na rozdíl od právních škol islámu sunnitského zaměřeny na reprezentaci myšlenkových proudů, která vychází z jejich historického uskupení. Nutno podotknout, že jejich učení někdy bývá provázáno s mystickým charakterem, který je v jistých směrech s šíitským islámem často spojován. Jedná se například o specifické uspořádání hierarchie či následovnictví¹³² z pozice *Imámů*¹³³. Pestrost v učení šíitských islámských právních škol je znatelně větší, nežli tomu je u škol sunnitských, a právě proto v této práci zmiňuji jen základní úvod k tomuto tématu.

Šíitské islámské právní školy, jsou provázány s uskupením sektářského charakteru, která svoji formou a názorové proudy staví do pozice islámských škol, které

¹³¹ Pozn. autora: Příkladem může být internetové fórum: <http://www.questionsonislam.com/>

¹³² BAHBOUH, Charif, Jiří FLEISSIG a Roman RACZYŃSKI. Encyklopedie islámu, 2008, s. 110

¹³³ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

široce reprezentují své postoje a stávající se inspirací pro šíitské muslimy. Jejich postoje stojí na základech šíitského islámu a napomáhají tak spoluutvářet hodnoty v islámském právu. Obecně se v naučné literatuře uvádí, že nejsilnější postavení v šíitském islámů zaujímají tyto tři sektářské směry: *Zajdíjovci*, *Ismajliovci* a *Isna ašarija*. Poslední z nich, tedy *Isna ašarija*, bývá v českém prostředí označována slovem dvanáctníci, což je dle mého názoru vcelku nešťastné, neboť se spíše jedná o nepodstatnou snahu, přiblížit význam slova českému jazyku. *Isna ašarija* je dnes nejrozšířenější skupinou v rámci šíitského islámu, neboť se k ní oficiálně hlásí přibližně 90 % celkové populace šíitských muslimů ve světě, zejména pak tedy v Islámské republice Írán, kde je šíitský islám státem uzákoněným náboženským směrem celé země.¹³⁴

Jejich název a obsah jejich učení, je odvozen od následovníku Proroka Muhammada, kterého zastoupili a dále tak vedly šíitské muslimy dle božích příkazů. Nástupci Proroka Muhammada, užívali titulu *Imám*, což bychom měli chápat, jako označení pro člověka, který je nejvyšším duchovním představitelem šíitského islámu na zemi. V dějinách šíitského islámu se uvádí, že celkový počet Imámů, byl ustanoven na dvanácti. Právě tímto je inspirována již výše zmíněná šíitská sekta *Isna ašarija*, neboť ta uznává celkový počet dvanácti Imámů. Jinak je tomu u sekty *Zajdíjovců*, neboť ti tvrdí, že Imámů, kteří se těšili boží přízni, bylo pouze pět, a proto v šíitské linii uznávají pouze prvních pět Imámů. Ismajliovci pak dle svého učení tvrdí, že boží přízeň byla svěřena pouze prvním sedmi Imámům.¹³⁵

Pravou podobu islámských právních škol v šíitském islámu, tak kromě názorových proudů významných šíitských sekt, mají dvě šíitské právní školy. První z nich je *Džafárovská*¹³⁶ právní škola a druhou je *Zajdíjovská*¹³⁷ právní škola. Dle mého názoru, je vlivnější právní školou v šíitském islámu *džafárovský* madhhab, jelikož je významně spřízněn s nejrozšířenější šíitskou sektou, tedy *Isna ašarija*. Někteří z řad učených šíitských muslimů tvrdí, že vážnost této právní školy, je spjata s tradiční snahou korigovat uspořádání právního systému, což je poněkud zavádějící, neboť to je činnost, která je hlavní náplní činností všech islámských právních škol. *Džafárovský* madhhab je však

¹³⁴ OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 29.

¹³⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

¹³⁶ Vůdčí osobnost: Džafar as-sadiq (702 – 765)

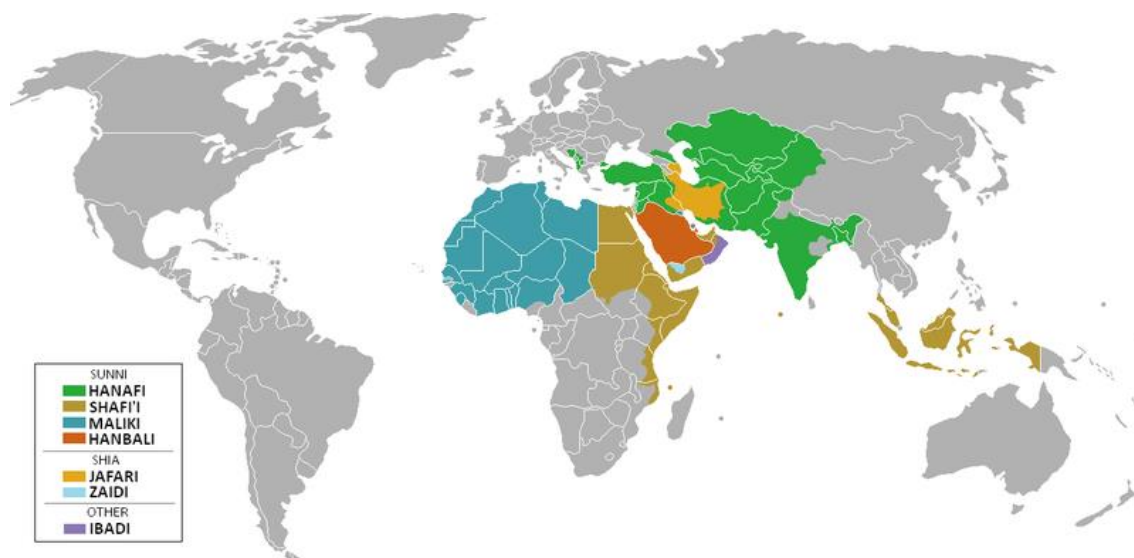
¹³⁷ Vůdčí osobnost: Zayd ibn Ali (695 – 740)

v právním prostředí znám především pro svůj kladný přístup k otázce *takíja*¹³⁸ a *kitmán*¹³⁹. Tyto dva arabské termíny se pojí s možností zapření víry či porušení pravidel, která jsou islámskou vírou stanovena, za předpokladu, že je to ku prospěchu islámské víry či života zbožného muslima, tudíž je takovéto chování hodnoceno kladně.¹⁴⁰

Zajímavostí je, že přes odlišnosti, které doprovází šíitský islám a islámské právní školy v šíitském prostředí, se učení *Zajdíjovské* právní školy v mnoha bodech prolíná s učení sunnitské islámské právní školy *Hanafitské*. Často je tato shoda prezentována, jako podrývání skutečné autority *Zajdíjovské* právní školy, neboť ta byla v minulosti financována právě peněžními prostředky školy *Hanafitské*. V současnosti *Zajdíjovský madhhab* působí v Jemenu, přesněji jeho severní části.¹⁴¹

2.7 Působení jednotlivých islámských právních škol ve světě

Cílem učení všech islámských právních škol, je správně interpretovat boží příkazy a rozšiřovat své působení a názorové proudy v celém islámském i neislámském světě. Základy islámských školy byly pokládány již v 8. století a do dnešní doby se jejich vliv rozšířil do značné části světa, a to i tam, kde islámská víra doposud nezískala majoritní postavení. Vzhledem k tomu, že v dnešním světě je islám jediným náboženstvím, které skutečně viditelně usiluje o své rozšíření, můžeme očekávat, že se i vliv islámských

¹³⁸ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 185

¹⁴¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

právních škol bude nadále rozšiřovat.¹⁴² Na přiložené mapě, je vidět současný stav geografického rozložení vlivu učení islámských právních škol ve světě.¹⁴³

3. Právní kvalifikace v islámském právu

Kvalifikace je nezbytnou součástí jakéhokoliv právního systému. Zajišťuje nám jeho celkovou funkčnost a podává nám vysvětlení v rámci jeho fungování. Právní kvalifikací rozumíme posouzení a určení oprávnění určité skupině subjektů anebo naopak zdůraznění neoprávněnosti skupině druhé. Při kvalifikování v právním prostředí musíme dbát na právní základ, ze kterého nám principy právní kvalifikace vycházejí. Tímto základem je právo jako systémový celek. V Islámském právu nám právní kvalifikaci zajišťuje právo samotné a její fungování, je pak dále upraveno právní vědou, která je popisována v podkapitole 2.2 *Metodologie a islámská právní věda*.¹⁴⁴

Islámská právní věda se ve svém počátku věnovala především vymezení přesných práv, které subjekty islámského práva řadí do kategorií a určují tak jejich způsobilost a odpovědnost. Islámská právní věda podrobně klasifikovala většinu úkonů, činů a dalších věcí, které mají nábožensko-právní charakter a jsou spojeny s islámskou vírou.¹⁴⁵

Následující kapitoly tedy podávají pohled na působení islámského práva v oblasti jednání, a to ať už v souladu s islámským právem či jednáním, které islámské právo považuje za nežádoucí či jej dokonce zakazuje. Teorie hodnocení jednání z pohledu islámského práva se může zdát být jednotnou, nicméně realita s jakou je skrze islámské právo v mnoho zemích k úpravě jednání přístupováno, je jen těžko mapovatelná.

4. Kategorie právní způsobilosti v islámském právu

Právní způsobilost, je právní termín, který se v právním prostředí užívá k určení subjektů, kterým je dovoleno z vlastní vůle určitým způsobem jednat a nést za toto jednání odpovědnost. Právně způsobilý je každý, o němž tak stanoví právo. Z pohledu

¹⁴² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 119

¹⁴³ *Mapa vlivu islámských právních škol* [online]. adnantahireng. Dostupné také z: <http://adnantahireng.blogspot.cz/2010/08/madhab-map-hanafishafaimalikihanbali.html>

¹⁴⁴ Pozn. autora: Vlastní definice klasifikace.

¹⁴⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 119

islámského práva tak můžeme říct, že právně odpovědným je každý člověk, který se kloní k islámské víře a svobodnou vůlí se rozhodl být muslimem anebo člověk, o němž to islámské právo dále stanoví. Islámská právní kultura má v určení právní způsobilosti své specifikum, neboť se jedná o systém práva, který je silně propojen se svou nábožensko-historickou tradicí. Právě v rámci problematiky právní způsobilosti, je toto propojení více než viditelné, neboť se věnuje i subjektům, které vzhledem k vývoji společnosti i islámského práva byly již z běžného života vytěsněny.¹⁴⁶

V Islámském právu, nám některá práva, stejně jako v jiných právních kulturách, vznikají již ve chvíli, kdy se člověk narodí. Spolu s okamžikem narození, spojuje islámské právo ochranu života anebo právo na dědictví, pokud existuje spřízněný subjekt, po kterém by mohl novorozenec v budoucnu dědit. Nejdůležitějším momentem však není akt samotného zrodu člověka, nýbrž doba, kdy člověk, jakožto subjekt práva, dosáhne plnoletosti. Tento moment je z pohledu celosvětových právních kultur velice důležitý. Islámské právo v tomto případě není výjimkou, neboť i pro systém islámského práva, je plnoletost hlavním měřítkem způsobilosti k právu, právním úkonům a právní odpovědnosti. V Islámském právu je plnoletost stanovena dobou, kdy mladý chlapec či dívka dosáhnou období puberty, či pevně určenou věkovou hranicí patnácti lunárních let. Od této chvíle tak člověk v rámci islámského práva, nabývá způsobilosti spojené s možností konat právní úkony a povinností, řídit se pravidly, které stanovuje islámské právo.¹⁴⁷

Rozsah právní způsobilosti je v islámském právu tradičně dělen do tří kategorií. Při tomto dělení připomínám, že je třeba brát v potaz, že vychází z historicko-právního základu, který do sebe zahrnuje i části, které postupem času vymizely. Islámské právo tedy dělí způsobilost subjektů takto: 1) *svobodní muslimové (muži i ženy)* 2) *lidé, kteří následují učení jiné věrouky než je islám,* 3) *nesvobodní lidé, tedy otroci (právě tato kategorie je historickým pozůstatkem).*¹⁴⁸

Toto dělení způsobilosti se pojí s řadou výjimek a specialit, které náleží jednotlivým kategoriím. V první kategorii, do které spadají muži i ženy svobodného statutu, jež vyznávají islám, jakožto své náboženské přesvědčení, je stanovena podmínka

¹⁴⁶ Pozn. autora: Vlastní definice právní způsobilosti.

¹⁴⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 123

¹⁴⁸ Tamtéž.

duševního zdraví. Ta je rozhodná při hodnocení toho, zda má být tato plná způsobilost určitým způsobem omezena, či nikoliv. K některým úkonům v rámci islámského práva, je zapotřebí i plná bezúhonnost subjektu, a taktéž jeho nezaujatost. Bezúhonnost a nezaujatost je vyžadována kupříkladu při hodnocení subjektu, jakožto svědka v případě sporu. V takovémto případě, posuzuje islámské právo způsobilost speciálně z důvodu podání svědecké výpovědi.¹⁴⁹

I zde však existují výjimky, které zajišťují islámskému právnímu systému pružnost ve chvílích, kdy hrozí, že by v rámci jeho spletité úpravy došlo k tzv. zacyklení. Přestože ve výše uvedených kategoriích, je pozice muže rovna pozici ženy, v některých případech, od tohoto rovnocenného postavení, islámské právo ustupuje. Jedná se o případy, kde je hodnocení pohledu ženy, považováno za poloviční důkaz oproti hodnocení pohledu ze strany muže. V praxi tak lze říct, že svědectví jednoho muže, je svoji vahou rovno svědectví dvou žen. Nejedná se však pouze o svědectví o skutečích, kterým byl jeden ze subjektů přítomen, ale například i o dědictví v rámci dědického řízení, kdy islámské právo přisuzuje muži plné právo na dědický podíl, kdyžto ženě je přisuzována pouze polovina takového podílu. Postavení ženy v islámském právu, je podrobováno i tzv. pozitivní diskriminaci. Tím se rozumí situace, kdy v určitých případech (převážně zavinění) nahlíží islámské právo na provinění žen mírněji, nežli tomu je v případech provinění mužů.¹⁵⁰

Právní způsobilost jinověrců, tedy lidí, kteří jsou přívrženci jiného náboženského proudu¹⁵¹, nežli islámu, nám islámské právo v minulosti upravovalo podle dvou kritérií. Rozhodným kritériem v tomto případě byl fakt, zda tito lidé žijí trvale na území, na němž je praktikována islámská právní kultura. Pokud tomu tak bylo, označovalo islámské právo tuto skupinu lidí, za lid chráněný, neboli v arabském názvosloví *ahl adh-dhimma*. Pokud se však jednalo o lidi, kteří na tomto území trvale nežili, avšak z blíže nespecifikovaných důvodů na tomto území určitou dobu pouze pobývali, řadilo je islámské právo mezi cizí skupinu, kterou v arabštině označujeme termínem *dár al-harb*. Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc., ve své knize uvádí, že těmto lidem byla islámským právem udělována zvláštní ochrana, neboli arabsky *amán*, kterou se nad nimi zavazoval držet někdo z řad

¹⁴⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 123

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Pozn. autora: Převážně se jedná o judaismus či křesťanství.

pravověrných muslimů. Jinověrcům, kteří byli chráněni bylo islámským právem přiznáno právo na vlastní samosprávu a jurisdikci, avšak pouze v otázkách osobního statutu.¹⁵²

Islámská právo se však snažilo, a v některých případech i do dnešních dnů snaží, oddělit tyto dvě kategorie a omezit jejich vzájemnou způsobilost k právním jednáním mezi nimi. Některé z těchto vytvořených překážek, zůstávají v platnosti v některých částech světa do dnes. V případech rodinného práva, bývá často zakazován manželský svazek, který by společně spojoval ženu, která je muslimkou s mužem, který muslimem není. Zajímavostí je, že obrácená situace islámskému právu nevádí, ba dokonce ji považuje za žádoucí, neboť ji islámská víra vnímá, jako rozšíření svých vlastních řad. Muž, který je muslimem, má tedy možnost uzavřít svazek s ženou, která muslimkou není, neboť se očekává, že žena bude následovat svého muže a přijme islám za svoji víru.¹⁵³

Poslední kategorií, která je v rámci způsobilosti k právním úkonům v islámském právu řešena, je kategorie nesvobodných lidí, tedy otroků. Na začátek je nutné podotknout, že instituce otroctví, byla již po celém islámském světě zrušena a její případná existence odporuje oficiálnímu zákazu, který vychází z pohledu současného islámského práva. Na druhé konferenci Kolegia islámských studií káhirské univerzity al-Azhar v roce 1965, byl tento zákaz přímo zmíněn, a všeobecně se má za to, že poslední islámskou zemí, která zrušila kategorii otroctví, byla Saudská Arábie, a to roku 1960. K samotné kategorii otroků není třeba zmiňovat mnoho. Jejich způsobilost byla v islámském právu značně omezena, za zmínku však stojí způsob, jakým byl vznik otroctví upraven. To vznikalo dvojím způsobem. Zaprvé se jednalo o získání otrockého statusu zajetím v boji. Druhou variantou pak bylo nabytí otrockého statusu narozením.¹⁵⁴

4.1 Kategorie jednání z pohledu islámského práva

V Islámském právu, byl za pomoci islámské právní vědy, vytvořen systém, který hodnotí jednání subjektů, které spadají do kompetence islámského práva, z náboženského hlediska a následně je člení do pěti rozdílných tříd. Tyto třídy jsou následující: 1) *fard*, *wádžib* – činy povinné, 2) *sunnah mu'akkadah*, *mustahabb*, *mandúb* – činy doporučené, 3) *mubáh* – činy nepřikázané, 4) *makrúh* – činy zavrženíhodné, 5) *harám* – činy

¹⁵² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 123

¹⁵³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.

¹⁵⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 124.

zakázané.¹⁵⁵ V celkovém výčtu tříd, chybí činy, které jsou islámským právem povoleny. Pro ty se užívá arabského termínu *halál*¹⁵⁶ a mezi výše zmíněný seznam nebývají řazeny, neboť se jedná o veškeré činy, které nejsou islámským právem zakázány.¹⁵⁷

Přestože nám islámské právo podává podrobný návod, podle kterého lze zjistit, jaké lidské jednání, se protíví boží vůli, a jaké se naopak nachází v souladu s ní, řada islámských právníků nadále věnuje své celoživotní úsilí k rozboru těchto pravidel. Mnohdy tak vznikají až bizarní úvahy nad modelovými situacemi, které jsou sice reálné, ale pravděpodobnost jejich uskutečnění je vcelku mizivá. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že někteří islámští právníci či studenti islámského práva, se například zabývají možným obsahem alkoholu v kandovaném ovoci, které jsem jim při své návštěvě Islámské republiky Írán nabízel.¹⁵⁸

Samotný proces hodnocení jednání v islámském právu, tak může být prostý a jednoduchý anebo se naopak může proměnit v komplikovanou a sáhodlouhou diskuzi bez jasného výsledku.

Islámské právo nám mimo klasického pojetí jednání, upravuje i platnost právních úkonů v rámci práva věcného. Hodnocení se v případě věcného práva dělí do těchto čtyř tříd: 1) *sahih*, *náfídh* – správný, tedy platný, 2) *makrúh* – nepatřičný, 3) *fásid* – zkažený, 4) *bátil* – neplatný.¹⁵⁹

4.2 Fard, neboli wádžib

Jednání, které je v islámské víře považováno za jednání povinné, označuje islámské právo za tzv. jednání z kategorie *fard*. Pověštinou se váže k náboženským úkolům, které vycházejí přímo z *Koránu*, a jsou tak v nezpochybnitelném souladu s boží vůlí. Typickým příkladem může být povinné jednání při dodržování principů pěti pilířů islámské víry, o kterých se blíže zmiňuji v kapitole 5. *Pojetí termínů chování a jednání v islámském právu*. Pomineme-li pilíře víry, můžeme, jako příklad jednání z kategorie

¹⁵⁵ *Fatwa: Islam va sunnah* [online]. Dostupné také z: http://islam-wa-sunnah.com/fatwa/index.php?option=com_content&view=article&id=2609:what-is-meant-by-the-fardh-waajib-sunnah-mustahab-makrooh-mubaah-and-haraam&catid=359:general

¹⁵⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁵⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 126.

¹⁵⁸ Pozn. autora: Vlastní pozorování.

¹⁵⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 126.

fard, uvést *wudú*¹⁶⁰ neboli rituální očistu¹⁶¹, jež je povinen vykonat každý muslim, předtím než začne svoji modlitbu¹⁶².¹⁶³

Islámské právo nám *fard* dělí na další dvě podkategorie. Tou první je tzv. *fard al-ajn* a označuje nám jednání, které je povinen konat každý jednotlivý muslim, a to bez jakéhokoliv rozdílu. Druhá podkategorie se arabsky nazývá *fard al-kifajah*, a do této podkategorie řadíme všechna jednání, která jsou označena za povinná, avšak nikoliv pro jednotlivé muslimy, nýbrž pro skupiny muslimů žijících v určitém společném uskupení.¹⁶⁴

Jednání z této kategorie musí být vykonáno alespoň jedním muslimem z dané skupiny, aby mohlo dojít k osvobození ostatních členů od povinnosti takto jednat. Pokud však tato povinnost jednat, splněna není, dopadá břemeno hříchu na každého člena v této skupině. Příkladem nám může být povinnost, v případě úmrtí muslima¹⁶⁵, vykonat pohřební modlitbu *salát al-džanazah*.¹⁶⁶ V takovém případě náleží boží přízeň člověku či lidem, kteří povinný čin za skupinu vykonali.¹⁶⁷

V závěru této podkapitoly bych rád upozornil na speciální termín *wadžib*, který bývá často zaměňován s termínem *fard*. Přestože je význam obou termínů téměř totožný, nacházíme mezi nimi drobný rozdíl, spočívající v pojetí, které nám předkládá *hanafitská* islámská právní škola. Ta tvrdí, že *wadžib* je jednání, které je nepovinou částí jednání povinného anebo jednání, které není dostatečně určeno.¹⁶⁸ Příkladem nám může být tento koránský verš:

„*Modli se proto k svému Pánu a přinášej mu obětinu!*“¹⁶⁹

Přinášení obětí můžeme podle *hanafitské* právní školy považovat za *wadžib*, neboť není blíže specifikováno, o jakou obětinu jde. Někteří právníci naopak tvrdí, že

¹⁶⁰ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁶¹ *Wudu conditions* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/what-wudu-ablution#baslik1>

¹⁶² Pozn. autora: Modlitba spadá do kategorie povinného jednání, neboť je jedním z pilířů islámské víry.

¹⁶³ *Fard* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/what-fard>

¹⁶⁴ Pozn. autora: Například obyvatelé jedné vesnice.

¹⁶⁵ Pozn. autora: Pokud byl muslim skupině znám, byl jedním z nich, anebo bylo nalezeno jeho nepohřbené tělo.

¹⁶⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁶⁷ *Fard* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/what-fard>

¹⁶⁸ *Wajib* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/wajib>

¹⁶⁹ *Korán* 108:2

pouhé konání modliteb, je dostatečným jednáním naplňující celkovou podstatu tohoto verše.¹⁷⁰ Termín *wádzib* můžeme dále klasifikovat na *wádzib muqajjad*, dle kritéria času anebo na *wádzib muhaddad* či *wádzib ghajr muhaddad*, dle kritéria konkrétnosti.

4.3 Sunnah mu'akkadah, mustahabb, neboli mandúb

Další kategorií jednání v rámci islámského práva, jsou činy doporučené. Takovéto jednání je v terminologii islámského práva označováno arabskými termíny *sunnah mu'akkadah*, *mustahabb* neboli *mandúb*. Všechny tyto termíny sdílejí společný záměr, a tak je jejich cílem, vést muslima k dobrovolnému jednání ve prospěch sebe samého, a stejně tak ve prospěch islámské víry. Pokud zbožný muslim takto nejedná, není mu za jeho nečinnost připisován hřích, neboť toto jednání je nad rámec stanovených povinností.¹⁷¹ Doporučené jednání tak můžeme označit za benefiční, a to v návaznosti na tento koránský verš:

„...*Ať cokoliv dobrého učiníte, Bůh se o tom dozví...*“¹⁷²

Přestože jsou si všechny termíny dosti podobné, panují mezi nimi drobné rozdíly. *Sunnah mu'akkadah* anebo *sunnah ghajr mu'akkadah* označuje dobrovolné jednání, které vychází z tradice Proroka Muhammada. Jedná se o činy, které za svého života vykonával sám Prorok Muhammad, a to pravidelně či občasně, avšak vždy se záměrem přiblížit se bohu a posílit vlastní niterní sílu islámské víry. Příkladem takového jednání nám může být *qiyaam al-layl*¹⁷³, neboli nepovinná noční modlitba¹⁷⁴, která slouží k nočním studiím islámské víry.¹⁷⁵

Společně s termínem *sunnah mu'akkadah*, se místy můžeme setkat i s termínem *naafil*. Udává se, že *naafil* či *nafl* označuje právě ty činy, u kterých, Prorok Muhammad,

¹⁷⁰ *Wajib* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/wajib>

¹⁷¹ *Principles of fiqh* [online]. Dostupné také z: <https://islamqa.info/en/149492>

¹⁷² *Korán* 2:197

¹⁷³ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁷⁴ Pozn. autora: Modlitba může být zavádějícím označením, neboť se většinou jedná o čas, který si muslim vyhradí na studium islámské víry. Označení noční je užíváno v návaznosti na denní dobu, kdy je tato činnost konána nejčastěji.

¹⁷⁵ *Islamic law* [online]. Maslaha. Dostupné také z: <http://www.maslaha.org/untold-islam/depth/eleven-important%20terms>

neudržoval soustavnou pravidelnost, a jednal tak jen příležitostně. Příkladem nám může být jakákoliv dobrovolně konaná modlitba, například *duha*¹⁷⁶.¹⁷⁷

Dalším termínem, který se užívá v souvislosti s dobrovolným jednáním v islámském právu, je *mustahabb* neboli *mandúb*. V doslovném překladu tato slova znamenají zalíbení, popřípadě to, co bůh shledává potěšujícím. Oba dva termíny jsou vzájemně synonymní a jejich význam je povětšinou stejný, jako v případě *sunnah mu'akkadah*.¹⁷⁸

Někteří islámští právníci však tvrdí, že zde může existovat drobná odlišnost, spočívající v původu zdroje, ze kterého toto doporučené jednání vychází. V případě *sunnah mu'akkadah*, je to vždy tradice Proroka Muhammada, avšak v případě *mustahabb* neboli *mandúb*, se může jednat i o vnitřní pohnutku k dobrovolnému činu, jenž je spatřován bohulibým. Příkladem nám může být opakované obdarovávání almužnou či znásobení její běžné výše.¹⁷⁹

Pro označení dobrovolného jednání, užívá islámské právo i jiné termíny, než ty, které jsou uváděny výše. Kupříkladu v odborné literatuře, zabývající se islámskou právní vědou, se namísto označení *mustahabb* neboli *mandúb*, užívá termínu *adab*.¹⁸⁰

4.4 Mubáh

Mubáh je termín, který islámské právo užívá k označení jednání, které není bohem nikterak upraveno. O této kategorii jednání, tedy hovoříme, jakožto o jednání nepřikázaném. Spadá sem veškeré jednání, které muslim činí dle vlastního uvážení, a přitom nikterak neodporuje boží vůli.¹⁸¹ Povětšinou se za příklad uvádí každodenní rutinní jednání (potřeby jako je spaní, pití, čtení, odpočívání či běhání), které konají všichni lidé bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost. Pokud vyvstanou pochybnosti

¹⁷⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

¹⁷⁷ *Principles of fiqh* [online]. Dostupné také z: <https://islamqa.info/en/149492>

¹⁷⁸ *Mustahab* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/mustahab>

¹⁷⁹ Pozn. autora: Vlastní pozorování: Qom, 2015. Zdroj: Islámský učenec.

¹⁸⁰ *Mustahab* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/what-mustahab>

¹⁸¹ *Halal, mustahabb, mubah, makrooh & haram* [online]. Maslaha. Dostupné také z: <http://thebeautyofislam.tumblr.com/post/11936357257>

o takovém jednání, není možné jej z této kategorie samovolně vyřadit, bez předložení jasného důkazu.¹⁸²

Dle mého názoru je tato kategorie poněkud nešťastná, neboť nebude-li zbožný muslim dostatečně spát, bude to mít značný vliv na jeho fungování v reálném životě. Představíme-li si, že takovýto člověk zastává pozici duchovního, může se stát, že nedostatek spánku mu bude značnou přítěží při řádném studiu islámské víry či vedení společné modlitby.¹⁸³ Kategorie jednání *mubáh*, je dále rozebírána v podkapitole 6.1 *Podobnosti a odlišnosti těchto právních kultur*.

4.5 Makrúh

Zavrženíhodné jednání nám islámské právo řadí do vlastní kategorie jednání, kterou označujeme arabským termínem *makrúh*. Pokud se zavrženíhodnému jednání muslim vyhýbá, bude bohem odměněn v podobě zvýšené boží přízně k němu samotnému. Jestliže však muslim jedná v souladu s kategorií *makrúh*, nedostává se mu žádné odměny.¹⁸⁴

Je poněkud zvláštní, že kategorie zavrženíhodného jednání není podmíněna sankcí. Muslim se při takovém jednání nestává hříšníkem a postoj boha k jeho osobě, je v dané věci neutrální. Někteří islámští právníci spatřují sankci v podobě ochuzení se, o možné získání boží přízně, neboť bůh věnuje svou přízeň pouze těm, kteří nejednají v rámci kategorie *makrúh*.¹⁸⁵

Udává se, že kategorie *makrúh* je stupněm vedoucím k poslední z kategorií jednání, kterou je *harám*¹⁸⁶. Proto v kruzích islámských právníků panuje všeobecný názor, že činů zavrženíhodných je třeba se striktně vyvarovat, neboť jsou cestou k činům, které bůh označil za zakázané a hříšné. Účelem ustanovení kategorie *makrúh*, je snaha chránit před jednáním, které by se z laického pohledu mohlo zdát nezávadným. Upozornit

¹⁸² *Mubah* [online]. Questions on islam. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/what-mubah>

¹⁸³ Pozn. autora: Kategorie *mubáh* se pro své nedostatky stává častým tématem islámských právníků.

¹⁸⁴ *Halal, mustahabb, mubah, makrooh & haram* [online]. Maslaha. Dostupné také z: <http://thebeautyofislam.tumblr.com/post/11936357257>

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

na jednání, které je předznamením jednání zakázaného a vytvořit mezník mezi jednáním, které není nikterak upraveno a jednáním, které je na základě boží vůle zakázané.¹⁸⁷

Kategorii *makrúh*, je dále možno dělit do podkategorií, které toto jednání blíže specifikují. První podkategorií je *al-makrúh ut-tahrími*, jenž hovoří o jednání, které je zavrženíhodné na základě rozhodnutí, které vychází z islámského práva, a bývá tak zakotveno v právních textech. Opakování tohoto jednání vede k hříchu a bývá tak posuzováno, jako jednání spadající do kategorie *harám*. Druhá podkategorie se označuje arabským termínem *al-makrúh ut-tanzehi*. Řadíme do ní jednání, kterému není přisuzován hříšný charakter, a to ani v případě častého opakování, přesto je doporučeno se takovému jednání vyvarovat, neboť není k potěše bohu.¹⁸⁸

Příkladem k obou podkategoriím, nám může být problematika plivání. Jestliže si muslim odplivne v prostorách mešity, jeho jednání je posuzováno jako *al-makrúh ut-tahrími*, a při jeho opakování, se dopouští jednání hříšného. Pokud si však muslim odplivne například v postranní ulici bazaru¹⁸⁹, jeho jednání spadá do podkategorie *al-makrúh ut-tanzehi*.¹⁹⁰

4.6 Harám

Pro označení poslední kategorie jednání v islámském právu, užíváme arabského slova *harám*. Této kategorii je věnována největší pozornost a v porovnání s ostatními, je jednoznačně nejobsáhlejší. To z toho důvodu, že se jedná o výčet jednání, které je bohem zakázáno, a je tedy žádoucí, aby tato kategorie byla řádně rozpracována. Někteří z řad islámských právníků se v rámci této kategorie pokoušejí vytvořit kazuistické seznamy, které by vyjmenovávaly veškeré jednání, které je v očích boha spatřováno jako hříšné, a tudíž zakázané.¹⁹¹ Varování před zakázaným jednáním kategorie *harám*, je v *Koránu* zmiňováno v tomto verši:

¹⁸⁷ *Terminology of Shariahs commands* [online]. Islamic academy. Dostupné také z: http://www.islamicacademy.org/html/Books/GLIS/tsc_2.htm

¹⁸⁸ *Terminology of Shariahs commands* [online]. Islamic academy. Dostupné také z: http://www.islamicacademy.org/html/Books/GLIS/tsc_2.htm

¹⁸⁹ Pozn. autora: Plivání v postranních částech bazaru, je velmi častým jevem v řadě blízkovýchodních zemí.

¹⁹⁰ *Makruh Tahrími* [online]. Islamic encyclopedia. Dostupné také z: <http://islamicencyclopedia.org/public/index/topicDetail/id/607/page/13>

¹⁹¹ *The 70 Major Sins forbidden in Islam* [online]. Navedz. Dostupné také z: <http://navedz.com/the-70-major-sins-forbidden-in-islam/>

„Jestliže se vystříháte těžkých hříchů (harám), které jsou vám zakázány, věru vám vymažeme vaše špatné skutky (makrúh) a uvedeme vás do ráje uvedením čestným.“¹⁹²

Islámské právo nám předkládá celou řadu jednání, které je označeno za zakázané a spadá do kategorie *harám*. Pro potřeby této práce, jsem připravil základní výčet a demonstroval jej na příkladech, které povětšinou vycházejí z koránských veršů anebo z *hadíthů*. Mezi nejčastěji zmiňovaná zakázaná jednání, patří: požívání alkoholických nápojů a návykových látek, konzumace vepřového masa, krve či jiných zakázaných potravin, mimomanželský pohlavní styk či styk homosexuálního charakteru anebo povyšování se nad boha či znevažování boží podstaty.¹⁹³

Požívání alkoholických nápojů a návykových látek, bylo v islámském právu zakázáno na základě tohoto koránského verše:

„Vy, kteří věříte! Víno, hra majsir, obětní kameny a vrhání losů šípy jsou věru věci hnusné z díla satanova. Vystříhejte se toho - a možná, že budete blaženi.“¹⁹⁴

Spolu s tímto koránským veršem, je zákaz požívání alkoholu a návykových látek zakotven i v tomto *hadíthu*:

„Áiša řekla: Otázali se Posla božího na medové víno. Pili ho lidé z Jemenu. Posel boží pravil: Každý opojný nápoj je zakázán,“¹⁹⁵

Zákaz konzumace vepřového masa, krve či jiných zakázaných potravin, je v *Koránu* zmiňován například v těchto dvou verších:

„A jsou vám zakázány zdechlina, krev, vepřové maso a to, co bylo zasvěceno jinému než Bohu, dále zvířata zardoušená či zabitá úderem, pádem či bodnutím rohu nebo zakousnutá divokou zvěří - kromě těch, jež jste očistili - a dále to, co bylo podřezáno na kamenech vztyčených. Je vám též zakázáno losování pomocí šípů, a to je hanebnost! ...“¹⁹⁶

¹⁹² Korán 4:31

¹⁹³ *The 70 Major Sins forbidden in Islam* [online]. Navedz. Dostupné také z: <http://navedz.com/the-70-major-sins-forbidden-in-islam/>

¹⁹⁴ Korán. 5:90

¹⁹⁵ AL-QUSHAYRĪ, Muslim ibn al-Ḥajjāj. *Ṣaḥīḥ Muslim v. 5: English translation of Saḥīḥ Muslim*. 2007. s. 349

¹⁹⁶ Korán 5:3

„Bůh zakázal vám jedině zdechliny, krev, vepřové maso a to, co bylo zasvěceno někomu jinému než Bohu. Kdo však byl donucen jísti toto, aniž po tom toužil nebo přestupníkem byl, na tom nebude hříchu, vždyť Bůh je odpouštějící, slitovný.“¹⁹⁷

Druhý z těchto koránských veršů, nám mimo vytyčení zákazu, dává poznat i božího pochopení. Jestliže je muslim nucen jednat zakázaně anebo zakázaně jednal ještě předtím, než se muslim stal, bůh mu tyto hříchy dokáže odpustit.

Zakázané jednání v podobě mimomanželského pohlavního styku či styku homosexuálního charakteru, je v *Koránu* zmíněno v těchto verších:

„Cizoložníci a cizoložníka zbičujte, každého z nich sto ranami! A necht' vás nepojme vůči nim lítost, s ohledem na náboženství Boží, věříte-li v Boha a v den poslední. A necht' skupina věřících je svědkem trestu jejich.“¹⁹⁸

„Vždyť vy z vášně své k mužům vcházíte místo k ženám! Vy věru jste lid, jenž všechnu míru překračuje!“¹⁹⁹

Posledním zakázaným jednáním, tedy *harám*, které jsem zařadil do tohoto příkladového výčtu, je jednání nejzávažnějšího charakteru a bůh v něm spatřuje jeden z nejtěžších hříchů, jakého se může muslim dopustit. Tímto jednáním, je povyšování se nad boha či znevažování boží podstaty. V *Koránu*, je tento hřích označen, za hřích těžký.

„Bůh věru neodpustí, je-li k Němu něco přidružováno, ale odpustí, komu chce, věci jiné než toto. A kdokoli přidružuje k Bohu, ten dopouští se hříchu těžkého.“²⁰⁰

4.7 Halál

Arabský termín *halál*, je pravděpodobně neznámějším pojmem v terminologii islámské víry. Setkáváme se s ním v nabídkách restauračních zařízení²⁰¹ či na výrobcích v obchodních domech²⁰², a je tak na očích široké veřejnosti a nikoliv pouze muslimům. Jelikož se tento termín často užívá pro označení potravin, nápojů, či již připravený pokrmů, bývá jeho skutečný význam často vztahován pouze na oblast

¹⁹⁷ *Korán* 2:173

¹⁹⁸ *Korán* 24:2

¹⁹⁹ *Korán* 7:81

²⁰⁰ *Korán*: 4:48

²⁰¹ Obrázková příloha číslo 1.

²⁰² Obrázková příloha číslo 2.

gastronomie. To je však chybou, neboť pravý význam termínu *halál*, musíme překládat jako něco zákonného, přípustného či dovoleného. *Halál* tedy zahrnuje nejen jídlo a pití, ale také všechny ostatní záležitosti každodenního života, které nejsou bohem zakázány. *Halál* tak lze chápat, jako povolení jednat určitým způsobem, například sníst povolený pokrm.²⁰³

Slovo *halál*, bývá často dáváno do protikladu k slovu *harám*. To však může být velice ošemetné, neboť neexistuje přímá rovnice, na jejímž základě by se dalo říct, že vše co není *harám*, je *halál*. To nám ostatně dokazuje, i výše uvedené dělení jednání do jednotlivých kategorií, dle pravidel islámského práva. Přestože je význam slova *halál* mnohem širší, převážně se tento pojem užívá k označení dovolených potravin a nápojů, neboli přesněji, k dovolenému jednání tyto potraviny a nápoje konzumovat.²⁰⁴ Toto dovolení má svůj původ v koránských verších, jako je tento:

„A ptají se tě, co je jim tedy dovoleno. Odpovědi jest: Jsou vám dovoleny výtečné pokrmy a to, co pro vás ukořistila dravá zvířata, jež jste vycvičili jako psy tak, jak vás tomu naučil Bůh. A pojídejte z toho, co pro vás ukořistila, a vyslovte nad tím jméno Boží a buďte bohobojní. A Bůh věru je rychlý v účtování.“²⁰⁵

Ve svém vztahu k potravinám, má termín *halál* jednu velice důležitou podmínku, se kterou úzce souvisí tučně označená část výše uvedeného verše. V rámci islámské víry, je povoleno konzumovat pouze takové maso, které bylo poraženo tzv. rituální způsobem *zabihah*²⁰⁶. Rituální porážku zvířete musí provádět zbožný muslim, stanoveným způsobem a musí při ní být vysloveno jméno boží tak, jak se uvádí v koránských verších.²⁰⁷

„Jezte tedy z toho, nad čím bylo vysloveno jméno Boží, věříte-li v Jeho znamení!“²⁰⁸

²⁰³ *Halal Information* [online]. Isa. Dostupné také z: <http://www.isaiowa.org/content/Halal-Information.aspx>

²⁰⁴ *Haram and Halal* [online]. Halalgoogling blog. Dostupné také z: <http://blog.halalgoogling.com/what-is-haram-and-halal/>

²⁰⁵ *Korán* 5:4

²⁰⁶ Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

²⁰⁷ *Halal maso* [online]. Dostupné také z: <http://www.halal-maso.cz/halal/>

²⁰⁸ *Korán* 6:118

Zajímavostí je, že dle pravidel islámské víry, je zabíjení *halál* zvířat, považováno za hřích, jestliže tato zvířata nebyla zabita za účelem konzumace jejich masa, ale z pouhého rozmaru či pro potěchu člověka.²⁰⁹

5. Pojetí termínů chování a jednání v islámském právu

Islámské právo nám poměrně obsáhle upravuje mantinely, v rámci kterých je muslimům (popř. i dalším lidem), nařízeno či povoleno jednat určitým způsobem. V islámu, potažmo v islámském právu, však musíme, velice jemně, rozlišovat některá názvosloví. Bylo by chybou zaměňovat termín jednání za termín chování, neboť se z pohledu islámského práva jedná o dvě odlišná slova. Islámské právo chápe jednání, jako akt konání právního charakteru. Jedná se tedy o jednání, které má svůj základ v islámském právu, a jeho podstata byla podrobena kritickému pohledu islámské právní vědy, tedy byla rozebírána v diskuzích vedených islámskými právníky.²¹⁰

Naopak chování, chápe islámské právo, jako akt morálního jednání bez nutné právní podoby. To znamená, že v případě chování se nejedná o pouhé konání v reálném životě, na základě vlastního fyzického úsilí, ale i o konání vnitřního charakteru. Pojem chování člověka, tak musí být chápán v širším měřítku a zahrnovat do sebe nejen reálné činy, ale i myšlenky, touhy, sebevědomí a osobní niterní dobro.²¹¹

Nejdůležitější rozdíl v těchto dvou termínech, nacházíme v principu jejich hodnocení. Hodnocení jednání z pohledu islámského práva, je svěřeno do kompetence islámských právníků, popřípadě institucím islámského soudnictví. Obě tyto skupiny pak rozhodují na základě a v souladu s boží vůlí, neboť ta je tvůrcem spravedlnosti. V případě kdy má být hodnoceno chování, je situace ohledně kompetenční příslušnosti rozhodování o něco složitější. Islámské právníky a islámské soudy, by jen stěží mohli spravedlivě soudit záležitosti, které se váží k vnitřnímu morálnímu stavu. Z tohoto důvodu tak soudní kompetence, pro hodnocení chování člověka, náleží pouze bohu.²¹²

²⁰⁹ *Halal Meat in the Qur'an* [online]. QuranicPath. Dostupné také z: http://www.quranicpath.com/finerpoints/halal_meat.html

²¹⁰ CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. Vyd. 1. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, 2006, s. 178

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Pozn. autora: Vlastní pozorování: Qom, 2015. Zdroj: Islámský učenec.

„Své chování by člověk měl vést tak, aby sám o svém chování, neměl před bohem jediné pochybnosti.“²¹³

Islámská víra není jen pouhým náboženským proudem, ale i systémem, který obsahuje návod k životu, a právě z toho důvodu je problematika hodnocení jednání v islámském právu komplikovaným tématem. Pro přiblížení této problematiky, jsem z *Koránu* vybral několik veršů, které dle mého názoru, napomohou lépe demonstrovat probírané téma.

„Zbožnost nespočívá v tom, že obracíte tváře své směrem k východu či západu, nýbrž zbožný je ten, kdo uvěřil v Boha, v den soudný, v anděly, Písmo a proroky a rozdává z majetku svého bez ohledu na lásku k Němu příbuzným, sirotkům, nuzným, po cestě (Boží) jdoucím, žebrákům a na otroků vykoupení, a ten, kdo modlitbu dodržuje a almužnu udílí. A zbožní jsou ti, kdož úmluvy své dodržují, když je jednou uzavřeli a v protivenství, v neštěstí a v dobách násilí jsou trpěliví - to jsou ti, kdož víru pravou mají, a to jsou bohabojní.“²¹⁴

Výše zmíněný verš *Koránu* se nám může jevit, jako soubor náznaků, který má zejména symbolický charakter, avšak při bližším pohledu, v něm můžeme najít úpravu chování, tak jak nám byla interpretována Prorokem Muhammadem z úst božích. Jedná se o tuto část:

„Zbožnost nespočívá v tom, že obracíte tváře své směrem k východu či západu, nýbrž zbožný je ten, kdo uvěřil v Boha, v den soudný, v anděly, Písmo a proroky...“²¹⁵

Zbožnost je spojena s dobrým morálním duchem člověka. Začátek tohoto verše tak nabádá k správnému chování, kterého lze dosáhnout posloucháním a konáním dle božích příkazů. Pokud z verše vybereme jen některé části, můžeme zde také najít nabádání, které směřuje k spravedlivému jednání v životě člověka. Příkladem nám může být tato část:

„...kdo modlitbu dodržuje a almužnu udílí.“²¹⁶

²¹³ Pozn. autora: Vlastní pozorování: Qom, 2015. Zdroj: Islámský učenec.

²¹⁴ *Korán*. 2:117

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

Spravedlivé jednání je spatřováno v návaznosti na první kategorii jednání v islámském právu, kterou je *fard*, *wádžib*, tedy činy povinné. Dodržovat pravidelné cykly modliteb, je činnost, která vychází z pěti tzv. základních pilířů islámu, stejně tak jako charitativní činnost v podobě udílení almužny. Těmi jsou: 1) vyznání víry – *šaháda*, 2) modlitba – *salát*, 3) povinná almužna – *zakát*, 4) půst – *saum*, 5) pout' – *hadž*. Tyto pilíře jsou v životě muslimů velice důležité, neboť se jedná o jakási základní pravidla, která jsou známa každému muslimovi, a jejich dodržování je základem dobré zbožnosti. Pilíře islámské víry se částečně pojí s problematikou chování i jednání v islámském právu, z toho důvodu považuji za vhodné, je ve své práci alespoň z části nastínit a uvést vybrané koránské verše.²¹⁷

Prvním pilířem je tzv. vyznání víry, které v arabštině označujeme slovem *šaháda*. Jedná se o osobní niterní přesvědčení, kterým se potvrzuje víra v jednoho jediného boha a bohem seslané proroxy, přičemž se zde uvádí pouze poslední prorok, kterým je Prorok Muhammad. V muslimské společnosti, bývá *šaháda* označována za vstupní formuli, pomocí níž, dává jakýkoliv člověk najevo, že se dobrovolně a z vlastní vůle stal muslimem. To z *šahády* činí i důležité pojítko napříč celou muslimskou komunitou.²¹⁸ Její kaligrafické vyobrazení je v této práci užito v podkapitole 2.1 *Vývoj islámského práva* a její znění je následující:

*„Prohlašuji, že není boha kromě Alláha a prohlašuji, že Muhammad je poslem
Alláha (božím).“²¹⁹*

Šaháda je tak krásným příkladem prvotního chování člověka, které vede k správnému životu, jenž se řídí dle pravidel jednání v islámském právu, a je tak v souladu s boží vůlí.

Modlitba neboli *salát*, je druhým pilířem islámské víry. Modlitba je v islámské víře považována za základní komunikační prostředek zbožného muslima s bohem, a je tradičně rozdělena do pěti denních cyklů. V procesu modlení neexistuje role prostředníka

²¹⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 123

²¹⁸ Pozn. autora: V mnoha zemích, které jsou vzdáleny arabskému jazyku, znají muslimové toto znění v originále.

²¹⁹ *Jak se stát muslimem?* [online]. islamweb. Dostupné také z: <http://www.islamweb.cz/fatwy/fatwa.php?fatwaId=104>

a vztah, který se utváří mezi bohem a zbožným muslimem, je přímý a neomezený.²²⁰
V koránských verších je toto povinné jednání zakotveno takto:

*„Dodržujte modlitbu a dávejte almužnu, neboť cokoli dobrého pro sebe připravíte, to u
Boha naleznete – a Bůh jasně vidí, co děláte“²²¹*

Spolu s povinností modlitby, je v tomto verši zakotven i třetí pilíř islámské víry. Tím je, již zmíněná, povinná almužna, přičemž tento pilíř nazýváme v arabštině *zakát*²²². Povinnost almužny, je v islámské víře zakotvena proto, aby se v muslimské společnosti udržovala určitá rovnováha a zároveň docházelo k tmelení společenských vztahů zevnitř. Tento pilíř bývá často mylně označován za charitu. To je však chybou, neboť charita, je činností, která je provozována z vlastní vůle a dobrovolně. Islámská víra, však toto jednání přímo nařizuje a vytváří z něj povinnost, pro každého zbožného muslima, jemuž to jeho finanční situace dovoluje, a to alespoň jednou ročně.²²³

Tento princip se zakládá na tvrzení, že jediným skutečným vlastníkem veškerého majetku je bůh, který jej lidem pouze svěřil k užívání a hospodaření. Velikost svěřeného vlastnictví se tak odvíjí od osobní snahy a úsilí jednotlivců, přičemž je alespoň částečná majetková rovnováha, zajišťována právě povinností almužny. Výše almužny není nikterak stanovena, většinou se však udává, že by se mělo jednat přibližně o 2,5 % z celkového „svěřeného“ majetku muslima.²²⁴ V *Koránu*, nám pak znovu, tuto povinnost připomíná tento verš²²⁵:

*„A přitom jim bylo pouze poručeno, aby uctívali Boha, zasvěcující mu upřímně
svou víru jako hanífové, aby dodržovali modlitbu a dávali almužnu – a toto je
náboženství neměnné“²²⁶*

Čtvrtým pilířem islámské víry je půst, který v arabštině označujeme slovem *saum*. Ten je nesmírně důležitý, neboť jeho hlavním účelem je připomenout všeobecnou

²²⁰ *Jak se stát muslimem?* [online]. islamweb. Dostupné také z:
<http://www.islamweb.cz/fatwy/fatwa.php?fatwald=104>

²²¹ *Korán* 2:110

²²² Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

²²³ *Porozumění islámu* [online]. Fanar. Dostupné také z:
<http://www.fanar.gov.qa/Understand/czech/5pillars.html>

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Pozn. autora: V některých částech světa, není tato daň pevně stanovena.

²²⁶ *Korán* 98:5

přítomnost boha a nabídnout zbožným muslimům čas, kdy se mohou zamyslet nad případnou nápravou svého dosavadního jednání i chování a věnovat se výhradně svým náboženským povinnostem.²²⁷

Nařízením půstu tak bůh svým věřícím stanovuje další jednání, které řadíme do kategorie jednání povinného. Devátý měsíc lunárního roku, který se nazývá Ramadán, byl bohem ustanoven, jakožto měsíc určený k půstu. Tento půst jsou věřící povinni dodržovat od východu do západu slunce, a to každý den. Půst však v pojetí islámské víry neznamená pouhé zdržení se jídla a pití, ale řadíme do něj i další radosti života. Těmi jsou například kouření či pohlavní styk. Činností, kterých by se měl zbožný muslim v průběhu měsíce Ramadánu zdržet, je mnohem více, avšak nad výše uvedenými panuje v kruzích islámských právníků všeobecný konsenzus.²²⁸ V *Koránu* se o povinnosti půstu píše takto:

„Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení i jako spásné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, necht' se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, necht' postí se stejný počet dní později; Bůh si přeje vám to usnadnit a nechce na vás obtížné.

Dodržujte plně tento počet a chvalte Boha za to, že správně vás vede-snad budete vděční!“²²⁹

Tento koránský verš je značně atypický, neboť je zde psáno, že bůh lidem stanovil povinnost půstu, u níž však určil podmínky, při kterých je možno tuto povinnost odložit. Odložit povinný půst tak lze za předpokladu, že se věřící nachází ve stavu, který je pro správné plnění této povinnosti, značně přitěžující. Takovým stavem bývá zejména nemoc či dlouhá cesta, která lidské tělo oslabuje a v takovém případě by byl půst zdravý škodlivý.²³⁰

Dle mého názoru tak smysl postního měsíce Ramadán, spočívá zejména v zastavení a přehodnocení dosavadního života. Muslim se má v tomto měsíci věnovat zejména otázkám islámské víry, zhodnotit svůj dosavadní život a pokusit se co nejvíce

²²⁷ *Porozumění islámu* [online]. Fanar. Dostupné také z: <http://www.fanar.gov.qa/Understand/czech/5pillars.html>

²²⁸ *Porozumění islámu* [online]. Fanar. Dostupné také z: <http://www.fanar.gov.qa/Understand/czech/5pillars.html>

²²⁹ *Korán* 2:185

²³⁰ *Porozumění islámu* [online]. Fanar. Dostupné také z: <http://www.fanar.gov.qa/Understand/czech/5pillars.html>

přiblížit bohu a jeho nařízením, neboť ty jsou správné a nezpochybnitelné. K otázce půstu, bych rád závěrem, zmínil tento koránský verš:

„Jest vám dovoleno přiblížit se v noci postní k manželkám svým - ony jsou pro vás oděvem a vy jste oděvem pro ně. Bůh poznal, že křivdíte sami sobě, avšak obrátil se k vám a odpustil vám. Nyní tedy souložte s nimi a usilujte o to, co Bůh vám předepsal. Jezte a pijte až do chvíle, kdy od sebe rozeznáte bílou a černou nit na úsvitu, potom dodržujte plný půst až do noci. A nesouložte s nimi, zatímco se zdržujete v rozjímání v modlitebnách! Toto jsou ohraničení Boží, nepřibližujte se k nim! A takto Bůh činí srozumitelnými znamení svá pro lidi - snad budou bohobojní!“²³¹

Posledním z řad pilířů víry, je pátý pilíř neboli pouť. V arabském jazyce se tato pouť označuje termínem *hadž*²³². Jeden z koránských veršů o této povinnosti hovoří takto:

„Pouť budiž konána v měsících známých. Ten, kdo se zavázal vykonat v nich pouť, nechť zdržuje se žen, prostopášnosti a hádek během pouti! Ať cokoliv dobrého učiníte, Bůh se o tom dozví; a zásobte se na cestu, však nejlepší zásobou na cestu je bohobojnost! Bud'te tedy bohobojní, vy, kdož nadaní jste rozmyslem!“²³³

Jestliže je zbožný muslim fyzicky silný a jeho finanční situace mu to dovoluje²³⁴, je pro něj nejen povinností, zúčastnit se velké náboženské poutě do města *Mekky*. *Mekka* je všeobecně považována za nejsvětější město islámské víry, ke kterému směřují veškeré muslimské modlitby po celém světě. *Mekka* je středobodem islámského světa, který je denně navštěvován mnoha zbožnými muslimy, a zejména pak v době konání velké náboženské poutě – *hadž*. Ta je konána jednou ročně a přijíždějí na ni muslimové z celého světa. Zde společně vykonávají modlitby, předepsané tradiční rituály²³⁵ a odívají se do bílého hávu. Význam stejnokroje spočívá v setření sociálních a finančních rozdílů všech účastníků poutě, přičemž je tak snazší přiblížit se v tomto společenském období bohu.²³⁶

Hlavní význam poutě do *Mekky*, však osobně spatřuji zejména v těchto částech výše zmíněného verše:

²³¹ Korán 2:187

²³² Význam uvádím v kapitole 8., Slovník užitých cizích termínů.

²³³ Korán 2:197

²³⁴ Pozn. autora: Někteří muslimové sbírají finanční prostředky na pouť, po celý svůj život.

²³⁵ Pozn. autora: V rámci pouti je konáno mnoho náboženských rituálů, které mají přesně stanovená pravidla.

²³⁶ *Hajj* [online]. ReligioFacts. Dostupné také z: <http://www.religionfacts.com/hajj>

„...*Ať cokoliv dobrého učiníte, Bůh se o tom dozví; a zásobte se na cestu, však nejlepší zásobou na cestu je bohabojnost! ...*“

Zbožný muslim je vybízen k jednání, jež spočívá v konání dobra, neboť je upozorněn, že bůh o jeho skutcích ví. Pout' tak má obdobný charakter, jako je tomu v případě postního měsíce Ramadánu, avšak bez povinnosti zdržet se jídla a pití. Zbožný muslim by se při konání pouti měl zaměřit zejména na otázky náboženského charakteru a po dobu putování myslet zejména na boha a přizpůsobovat svůj život božím nařízením.

„*Bud'te tedy bohabojní, vy, kdož nadaní jste rozmyslem!*“²³⁷

V poslední větě tohoto verše, je opětovně kladen důraz na myšlenkově-náboženský charakter celé poutě. *Korán* muslimům připomíná, že pouze ti, kdo slouží bohu a řídí se jeho příkazy, jsou nadaní rozmyslem, a tedy moudří.

6. Komparace islámské a kontinentální právní kultury se zaměřením na jednání

Islámská právní kultura je velice specifická a její komparace s kontinentální právní kulturou je značně obtížná. Její obtížnost spočívá zejména v diametrální odlišnosti základních kamenů obou právních kultur a okruhů, které upravují.

V úvodu této práce uvádím, že jejím smyslem není podat klasický právní rozbor, ale spíše ji postavit do pozice filozofického textu s prvky islámsko-právní terminologie. Přesto považuji za důležité, pomocí právní komparace islámské právní kultury s kontinentální právní kulturou, která je rozšířena v České republice, přiblížit tuto problematiku českému čtenáři a porovnat některé, mnou vybrané normy islámského práva s normami práva českého. Komparaci právních systémů, jsem vytvořil na základě svých vlastních úvah a zkušeností.

6.1. Podobnosti a odlišnosti těchto právních kultur

Základem islámské víry, islámské právní kultury, a tedy i islámského práva, je bůh. Vše tedy podléhá boží vůli a musí s ní být v souladu. Boží vůle je nám z pohledu

²³⁷ *Korán* 2:197

islámské víry prezentována v primárních pramenech islámského práva, kterými jsou *Korán* a *sunna*. Spravedlnost a řádný chod celého systému, je zajišťován bohem, který vede své věřící tak, aby vedli řádný život v spravedlivém společenství.

Z pohledu kontinentální právní kultury v českém právním prostředí, je za základ považována svoboda, rovnost a spravedlnost. Tyto tři hodnoty jsou v našem prostředí prezentovány v souborech základních lidských práv, které jsou vymezeny v dokumentech, jako je Listina základních práv a svobod či Ústava České republiky. Naše společnost vkládá víru v sebe sama, že bude stanovená pravidla dodržovat tak, aby tento systém nikterak nenarušovala. Spravedlnost a řádný chod celého systému, je zajišťován námi svobodně zvolenými zástupci z našich řad, kterým věříme, že budou vést naše životy tak, abychom žili v spravedlivém společenství.

Obě dvě právní kultury, se snaží, dosáhnou svého cíle, avšak způsob jakým tak činí, je zcela odlišný. Přesto se islámská a kontinentální právní kultura snaží dosáhnout společných cílů, neboť v samotném závěru obě dvě směřují k udržení spravedlivého řádu ve společnosti. Hlavní rozdíl mezi nimi spočívá v pohledu na svobodu člověka a postavení víry. Listina základních práv a svobod uvádí:

„Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech...“²³⁸

Svoboda a rovnost je zmiňována hned v prvním článku Listiny, což dokazuje její důležité postavení v rámci našeho právního systému. V islámském právu má svoboda nižší postavení²³⁹, neboť normy islámského práva často zasahují i do oblastí, které naše společnost považuje za ryze osobní (mnohdy až intimní²⁴⁰), a tak postrádá jejich právní úpravu, neboť ji považuje za nepotřebnou či dokonce nevhodnou. Příkladem nám může být koránský verš, jenž zasahuje do osobní roviny tím, že přikazuje s kým je věřícím zakázáno se přátelit:

„Vy, kteří věříte! Neberte si za přátele otce své a bratry své, jestliže je jim nevěrectví milejší než víra. A ti z vás, kdož se s nimi přátelí, jsou nespravedliví!“²⁴¹

²³⁸ Listina základních práv a svobod [online]. Česká republika, článek 1

²³⁹ Pozn. autora: Příkladem nám může být zákaz mimomanželského pohlavního styku, který je v našem právním prostředí upraven věkovou hranicí, avšak není zakázán.

²⁴⁰ Pozn. autora: Islámské právo zasahuje do intimního života například tím, že v denním čase v průběhu měsíce Ramadán, zakazuje souložit i v řádném manželském svazku.

²⁴¹ *Korán* 9:23

Přímým důkazem o nižším postavení svobody a genderové rovnosti v islámském právu, oproti právu českému, můžeme najít v koránském verši, který tvrdí, že postavení ženy je nižší, než postavení, jaké ve společnosti zaujímá muž. To je v případě našeho právního systému naprosto vyloučené, neboť rovnost je jedním z pilířů, na kterých náš právní systém stojí.

„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednom z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“²⁴²

Tento verš je dosti kontroverzní, neboť obsahuje nařízení, na jehož základě bůh vybízí muže, kteří spatřují svoji ženu neposlušnou, k fyzickému násilí, které má být nástrojem k nastolení poslušnosti. To je z pohledu naší právní kultury naprosto nemyslitelné, neboť se jedná o porušení základních lidských práv, které nám systém našeho práva zaručuje.

Naopak podobnost těchto dvou právních systémů, můžeme spatřovat v společném náhledu na majetkové trestné činy.²⁴³ Například krádež je v obou právních systémech považována za delikt, který má jasně stanovenou sankci. Oba právní systémy tak považují krádež za nežádoucí, avšak potrestání za tento čin volí rozdílné. České trestní právo nám v případě krádeže stanovuje tuto sankci:

„Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“²⁴⁴

V Islámském právu se k problematice krádeže vyjadřuje tento verš:

„Zloději a zlodějce utněte ruce jejich v odplatu za to, co provedli, a jako varovný příklad od Boha! A Bůh je mocný, moudrý.“²⁴⁵

²⁴² Korán 4:34

²⁴³ Pozn. autora: Značná část trestního práva v islámském právu se shoduje s českým trestním právem. Rozdíl většinou bývá dán sankcí, která se za porušení práva ukládá.

²⁴⁴ Trestní zákoník [online]. Česká republika, 2009, § 205

²⁴⁵ Korán 5:38

Při porovnání sankcí v obou právních systémech, je patrné, že islámské právo volí trest, který je neúměrný trestu, jaký nařizuje náš právní systém. Mrzačení je v našem právním systému zakázáno, neboť je považované za nehumánní. Naopak islámské právo v něm spatřuje vhodný způsob potrestání, který sebou nese i preventivní účinek na budoucí možné delikventy. Český právní systém, má oproti islámskému právnímu systému lépe propracovanou strukturu trestů, a podrobně se zabývá okolnostmi, které s činem souvisí. Právě díky tomu je možné trestný čin lépe klasifikovat²⁴⁶ a odstupňovat jeho společenskou škodlivost tak, aby za něj bylo možné uložit nejvhodnější sankci.

V závěru komparace, bych rád upozornil na hlavní diametrální odlišnost, která mezi těmito dvěma právními kulturami panuje. Přestože je v našem právním systému zakotvena náboženská tolerance, neexistují zde žádné normy náboženského charakteru, neboť v listině základních práv se píše:

„Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.“²⁴⁷

To je pro islámské právo naprosto nemyslitelné, neboť to popírá základ, na kterém jeho konstrukt stojí. *Korán* nám na mnoho místech nesčetně připomíná jedinečnost boží podstaty.

*„Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.
Chvála Bohu, Pánu lidstva veškerého,
Milosrdnému, Slitovnému, vládci dne soudného!
Tebe uctíváme a Tebe o pomoc žádáme,
ved' nás stezkou přímou, stezkou těch, jež zahrnuls milostí Svou,
ne těch, na něž jsi rozhněván, ani těch, kdo v bludu jsou.“²⁴⁸*

²⁴⁶²⁴⁶ Pozn. autora: Například za krádež, která byla provedena vloupáním, je stanovena vyšší trestní sazba, než za krádež volně ložené věci.

²⁴⁷ *Listina základních práv a svobod* [online]. Česká republika, článek 1 (2)

²⁴⁸ *Korán*. Súra Al-Fátihah 1:1 – 1:7

7. Závěr

Komparace dvou právních kultur, je dle mého názoru, nejlepším způsobem, jak poukázat na jednotlivé rozdíly a podobnosti, které se v obou právních systémech nalézají. Potvrdilo se, že hodnocení jednání z pohledu islámského práva, je vnímáno z velké části jinak, než jak tomu je v našem právním řádu. Hlavní rozdíl se ukazuje zejména v postavení práva k jedinci, jako individuálnímu subjektu. Kontinentální právní kultura se zajímá zejména o celek, aniž by přímo zasahovala do vnitřní sféry soukromého života. V případě systému islámského práva, však tato soukromá sféra hraje stěžejní roli. To se potvrdilo nejen v samotné právní úpravě výše zmíněných povinností, v podobě základních pravidel islámské víry, ale i podrobném rozpracování přístupu islámského práva k hodnocení jednání, které v případě české právní úpravy vnímám jako nedostatečně řešené.

Hodnotit vlastnoručně psanou práci, považuji za specifickou část každé kvalifikační práce, a proto bych rád v závěru předestřel i vlastní úvahu nad celým tématem.

Islámské právo je živým systémem, který je pro psaní diplomové práce ideální, neboť neustále vznáší nové otázky a objevují se k němu nové studie či diskuze, ze kterých si pisatel může brát inspiraci. Právě to bylo jedním z důvodů, proč se výběr mého tématu odvíjel tímto směrem. Na druhou stranu, spolu s množstvím otázek, podává i řadu různorodých odpovědí.

Vzhledem k rychlosti, s jakou se v posledních letech šíří popularita islámské víry, můžeme očekávat, že se náš právní systém, založený na principech kontinentální právní kultury, bude stále častěji dostávat do kontaktu s islámskou právní kulturou, a bude třeba řešit právní otázky, které naše právo doposud mījely. Dle mého názoru je proto vhodné, abychom na případné právní kolize byli připraveni a nebyla nám tato část právního světa zcela neznámá.

Představy o nastolení islámského právního systému v řadě zemích světa, a určité islámsko-právní kolonizační snahy, nejsou příliš reálné. Hlavním důvodem je to, že islámské právo neposkytuje ucelený právní řád. Některé části práva, které se vyskytují

v našem právním systému, islámské právo nezná. Z toho důvodu, je právní úprava v zemích s islámským právem, doplněna o právní úpravu kontinentálního či anglosaského práva. Toto doplnění, pak napomáhá islámskému právu, vyplnit mezery, které v něm postupným vývojem doby vznikají.

Islámské právo je samo o sobě složitou vědou, neboť stojí na víře a pokoře věřících, kteří jej přijali za svůj řád, kterým se ve svých životech řídí. Právní systém České republiky, zas stojí na důvěře, že toto právo bude respektováno a dodržováno občany České republiky, kteří se jím budou řídit a budou ho ctít. Přesto nepovažuji ani jeden z těchto dvou právních systémů, za ucelený a spatřuji v obou dvou možnost vzájemné inspirace.

Považuji za důležité, zaměřit se na rozbor vlastního pozorování dopadu hodnot islámského práva a dodržování pravidel islámské víry, a to již ze dvou důvodů. Tím prvním je možnost přiblížit reálný obraz převážně muslimské společnosti v zemích, které se hlásí k islámské víře, jakožto základnímu kameni svých právních řádů. Druhým důvodem je pak možnost zprostředkování mých osobních postřehů čtenářům této práce, které se zakládají na četných zkušenostech, vycházejících z mých častých cest do oblasti Blízkého východu, zejména pak do Islámské republiky Írán.

Přesné dodržování pravidel, které nám stanovuje islámská víra spolu s islámským právem, se může většině lidem, a to jak muslimům či lidem jiného vyznání, jevit jako značně náročný úkol, který mnohdykrát není kompatibilní s životním stylem, který známe z vlastního prostředí.

Nahlízet na islámskou víru, jako na přítěž, se jeví v České republice, jako značně populární jev poslední doby. To je však z mého pohledu velkou chybou, neboť ze svých zkušeností mohu říct, že převážná část muslimů, považuje islámskou víru za součást svého života, kterou přejali od svých rodičů a utváří tak část jejich osobnosti a především se projevuje v jejich morálním charakteru.

Právě islámská víra ve své ryzí podobě, je dle mého názoru základním středobodem, který obohacuje společnost nejen na Blízkém východě, ale po celém světě. Můžeme se zde setkat s lidmi, kteří islámskou víru považují za svoji životní cestu a zaměří se na ni při svých studiích i následném životě (například islámští právníci či duchovní), anebo s lidmi, kteří se islámské víře nevěnují z procesního hlediska, ale vnímají ji jen

jako duchovní sféru sebe sama. Obě tyto skupiny lidí, jsou určitým způsobem obohaceni o duchovní stránku života, která v České republice začala být vnímána jako život omezující prvek či snad přežitek v podobě přítěže.

Toto nepochopení, vnímám jako jeden z hlavních problémů naší společnosti. Lidé z mého okolí často argumentují známými zákazy konzumace alkoholu či vepřového masa, aniž by si uvědomily, že se jedná o nařízení, které mají pro většinu muslimů minimální váhu ve srovnání s morální správností a spokojeností, kterou jim dodává následování daleko důležitějších pravidel, která mnohdy odpovídají pravidlům, jež jsou nám rovněž známa, ale bez duchovního smýšlení pro nás povětšinou postrádají ten pravý význam a neostýcháme se je opomíjet, a tak nesprávně hodnotíme své jednání.

Jedná se zejména o vzájemnou pomoc či hodnoty, které islámská víra přisuzuje rodinnému a společenskému životu. Setkal jsem se s mnoha muslimy, kteří kupříkladu porušovali již zmiňovaný zákaz pití alkoholu, avšak míra s jakou byli ochotni pomoci či přátelský postoj k neznámým lidem, byl pro ně daleko důležitější. Důkazem mého tvrzení může být citace jednoho z mých íránských přátel:

„Nemyslím si, že by se na mě bůh hněval za to, že piji alkohol. Věřím, že bůh při pohledu na moji osobu je potěšen, tím že mě stvořil. Jsem dobrý muslim, starám se o svoji rodinu, pomáhám ostatním, dělím se o svůj majetek a pravidelně se modlím. Moje modlitby však vycházejí ze srdce. Pokud je můj život v souladu s bohem, kterého cítím skrze své morální hodnoty, pak jsme spokojeni oba. Já i on.“²⁴⁹

V České republice je právě tento morální prvek, a to zejména v posledních letech, předmětem značného úpadku. Naše společnost si vytváří kult osobní individuality, který nepřímou popírá hodnotu společnosti a pocitu sounáležitosti. Právě proto je vhodné vydat se na Blízký východ či do zemí se silnou náboženskou tradicí a vzít si příklad z přátelského přijetí cizích osob, otevřenosti a téměř nulové nedůvěřivosti či všeobecného podezírání, které mnohdy není podloženo žádným skutečně viditelným důvodem.

Rád bych také upozornil na to, že většina muslimů řadu z výše zmíněných termínů spojených s hodnocením jednání v islámském právu nezná anebo se s nimi setkali jen

²⁴⁹ Citace slov mého dobrého přítele z íránského města Yazd.

okrajově v rámci náboženských debat či při svém studiu. To však nikterak neubírá na hodnotě, která je dána samotnou podstatou islámské víry. Přestože se nám na první pohled, může jevit právní systém v České republice přehlednější a propracovanější, postrádá jednu velice důležitou funkci.

Tou je dle mého názoru schopnost vést lidi k vzájemné podpoře a vzornému společenskému chování, které je spatřováno již v několikrát zmíněných morálních hodnotách každého z nás. Naproti tomu, je právě v tomto bodě islámské právo vzorovým příkladem.

8. Slovník užitých cizích termínů

- *Basmala* – Úvodní fráze, překlad: „Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.“
- *Chalífa* – Titulatura nástupce Proroka Muhammada.
- *Duha* – Volnočasově dobrovolná modlitba.
- *Džahílíja* – Označení užívané pro dobu před příchodem islámské víry.
- *Fatwa* – Stanovisko islámského učenice k nábožensko-právní otázce.
- *Hadíth* – Část *sunny*, příběh o skutcích a výrociích Proroka Muhammada.
- *Halál* – Bohem dovolené, prohlášené za čisté.
- *Harám* – Bohem zakázané, prohlášené za nečisté.
- *Idžtihád* – Způsob dobírání se právních myšlenek z pramenů práva.
- *Istihván* – Odklon od ustálené úpravy za účelem vyšší spravedlnosti.
- *Isnád* – Označuje pojítka mezi tradenty hadíthu.
- *Kitmán* – Porušení zásad islámské víry.
- *Kurajšovci* – Vlivný kmen, ze kterého pocházel Prorok Muhammad.
- *Madhhab* – Islámská právní škola.
- *Mekka* – Město, které je centrem islámské víry.
- *Maslaha* – Obecné blaho celé muslimské komunity.
- *Matn* – Výrok nebo čin Proroka Muhammada.
- *Mudžtahid* – Ten kdo přes vlastní úsilí dospívá k nábožensko-právnímu názoru.
- *Muftí* – Vysoce postavený islámský sunnitský duchovní.
- *Mustafí* – Tazatel nábožensko-právní otázky.
- *Qiyaam al-layl* – Nepovinná noční modlitba.
- *Raj* – Institut utvoření si vlastního právního názoru.
- *Salát al-džanazah* – Rituální pohřební modlitba.
- *Súra* – Jedna ze 114 kapitol *Koránu*.
- *Šaría* – Islámské právo, neboli „cesta k prameni“.
- *Takíja* – Zapření islámské víry pro záchranu života.
- *Taklíd* – Následování učení určité islámské právní školy.
- *Ulámá* – Soubor islámských právníků, učenců a znalců islámského práva.
- *Umma* – Islámská náboženská obec, komunita.
- *Urf* – Právní zvyklost neboli tradice předků.
- *Wudú* – Rituální očista těla před modlitbou
- *Zakát* – Náboženská daň užívaná pro charitativní účely.²⁵⁰

²⁵⁰ Pozn. autora: Slovník vytvořil autor.

9. Seznam použité literatury a odborných dokumentů

1. AL-QUSHA R , Muslim ibn al- ajj j. a *Muslim v. : nglish translation of Sah h Muslim*. 2007. s. 520
2. AXWORTHY, Michael. *Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2009. s. 319 Dějiny států.
3. BAHBOUH, Charif, Jiří FLEISSIG a Roman RACZYŃSKI. *Encyklopedie islámu*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2008, s. 366
4. CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. Vyd. 1. Překlad Otakar Chaloupka. Praha: BVD, 2006, s. 242
5. HRBEK, Ivan. *Korán*. Vyd. celkem 6., v tomto překladu a v Odeonu 2. Praha: Odeon, 1991, s. 797.
6. KOUŘILOVÁ, Iveta a MENDEL. *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Vyd. 1. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003. s. 172.
7. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 292.
8. OSINA, Petr. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 123.
9. OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, s. 255.
10. SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 142.

10. Seznam českých a zahraničních elektronických zdrojů

1. BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu*. [online] Časopis Právník, 2010, s. 14. Dostupné z: <https://www.academia.edu>
2. BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Prameny islámského práva*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, [online] 2008. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/bezouskova_lenka.pdf
3. BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Přednášky: Islámské právo*. Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni, 2012.
4. *E-islam* [online]. Dostupné také z: <http://www.e-islam.cz/node/142>
5. *Epravo* [online]. Dostupné také z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/kratce-k-principu-pravni-jistoty-ve-svetle-aktualni-judikatury-93342.html>
6. *Hajj* [online]. ReligioFacts. Dostupné také z: <http://www.religionfacts.com/hajj>
7. *Halal Information* [online]. Isa. Dostupné také z: <http://www.isaiowa.org/content/Halal-Information.aspx>
8. *Halal maso* [online]. Dostupné také z: <http://www.halal-maso.cz/halal/>
9. *Halal Meat in the Qur'an* [online]. QuranicPath. Dostupné také z: http://www.quranicpath.com/finerpoints/halal_meat.html
10. *Halal, mustahabb, mubah, makrooh & haram* [online]. Maslaha. Dostupné také z: <http://thebeautyofislam.tumblr.com/post/11936357257>
11. *Haram and Halal* [online]. Halalgoogling blog. Dostupné také z: <http://blog.halalgoogling.com/what-is-haram-and-halal/>
12. *Fatwa: Islam va sunnah* [online]. Dostupné také z: http://islam-wa-sunnah.com/fatwa/index.php?option=com_content&view=article&id=2609:what-is-meant-by-the-fardh-waajib-sunnah-mustahab-makrooh-mubaah-and-haraam&catid=359:general
13. *Islamic law* [online]. Maslaha. Dostupné také z: <http://www.maslaha.org/untold-islam/depth/eleven-important%20terms>
14. *Jak se stát muslimem?* [online]. islamweb. Dostupné také z: <http://www.islamweb.cz/fatwy/fatwa.php?fatwaId=104>

15. *Koránské verše* [online]. Korán: ReligioFacts. Dostupné také z: <https://www.koranoislamu.cz>
16. *Listina základních práv a svobod* [online]. Česká republika. Dostupné také z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
17. *Makruh Tahrimi* [online]. Islamic encyclopedia. Dostupné také z: <http://islamicencyclopedia.org/public/index/topicDetail/id/607/page/13>
18. POTMĚŠIL, Jan. *Přestupky: Islámské právo*. [online]. 2010. Dostupné z: <http://prestupky.blogspot.cz/2010/04/iii-prameny-islamskeho-prava-pravni.html>
19. *Principles of fiqh* [online]. Dostupné také z: <https://islamqa.info/en/149492>
20. *Shahada* [online]. Masjidalfatiha. Dostupné také z: <http://www.masjidalfatiha.com/wp-content/uploads/2015/09/shahadah-calligraphy-on-white.jpg>
21. *Terminology of Shari'ahs commands* [online]. Islamic academy. Dostupné také z: http://www.islamicacademy.org/html/Books/GLIS/tsc_2.htm
22. *The 70 Major Sins forbidden in Islam* [online]. Navezd. Dostupné také z: <http://navezd.com/the-70-major-sins-forbidden-in-islam/>
23. *Trestní zákoník* [online]. Česká republika, 2009. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>
24. *Questions on islam* [online]. Dostupné také z: <http://www.questionsonislam.com/article/wajib>
25. *Quora* [online]. Dostupné také z: <https://www.quora.com/How-did-Islam-become-one-of-the-worlds-most-popular-religions>
26. *Quraysh Tribe* [online]. About news. Dostupné také z: <http://middleeast.about.com/od/glossary/g/me080921.htm>
27. Video: *Islám v současném světě*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vym6avBd4FQ>
28. Video: *Právo šaría*: KROPÁČEK, Luboš [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DJ2Y1aVJyto>

11. Resume

I decided to dwell into the depths of Islamic law following my long interest in the subject. After many considerations I pinpointed my main focus to be acts under Islamic law. In the first parts of the thesis I describe classical terminology of the Islamic law, as it is presented in primary and secondary sources. Following that is eligibility of legal acts and evaluation of acts themselves. Then the acts are divided into established categories and they are thoroughly described. In the next part we analyze different usage of the terms acting and behaving as it is demonstrated in various Quranic verses. Further we also describe and analyze The Five Pillars of Islam and their role in the field of the Islamic law. The thesis is concluded by a comparison of the Islamic judicial system and continental one. The thesis also includes a vocabulary of the terms used in my thesis.

12. Přílohy

Příloha č. 1:

HALAL CHICKEN (WHITE MEAT CHICKEN) <small>(w. Veg., egg Fried Rice \$1.95) (w. Chicken, beef, shrimp, crabmeat fried rice \$2.75) w. White Rice (Fried Rice + \$1.25)</small>		Order	Lg.
芥蘭片	85. Chicken w. Broccoli	5.00	8.50
魚香芥蘭	86. Chicken w. Broccoli Garlic Sauce	5.00	8.50
魚香雞片	87. Chicken w. Garlic Sauce	5.00	8.50
菜蔬雞片	88. Chicken w. Mixed Veggies	5.00	8.50
咖哩雞	89. Curry Chicken w. Onion	5.00	8.50
四季豆雞	90. Chicken w. String Beans	5.75	9.00
茄子雞	91. Chicken w. Eggplants	5.75	9.00
青蒜雞	92. Chicken w. Mushroom	5.75	9.00
	93. Chicken w. Pepper Tomato	5.75	9.00
	94. Chicken w. Pepper Tomato	5.75	9.00
HALAL BEEF <small>(w. Veg., egg Fried Rice \$1.95) (w. Chicken, beef, shrimp, crabmeat fried rice \$2.75) w. White Rice + (Fried Rice + \$1.25)</small>		Order	Lg.
芥蘭牛肉	95. Beef w. Broccoli	5.25	9.50
魚香牛肉	96. Beef w. Broccoli Garlic Sauce	5.25	9.50
菜蔬牛肉	97. Beef w. Garlic Sauce	5.25	9.50
咖哩牛肉	98. Beef w. Mixed Vegetable	5.25	9.50
四季豆牛肉	99. Pepper Steak w. Onion	5.25	9.50
茄子牛肉	100. Beef w. Lobster Sauce	5.25	9.50
青蒜牛肉	101. Beef w. Oyster Sauce	5.25	9.50
油爆牛肉	102. Curry Beef w. Onion	5.25	9.50
咖啡牛肉	103. Beef w. String Bean	5.75	9.50
四季豆牛肉	104. Beef w. Eggplant	5.75	9.50
茄子牛肉	105. Beef w. Fresh Mushroom	5.75	9.50
青蒜牛肉	106. Beef w. Pepper Tomato	5.75	9.00
HALAL SEAFOOD (JUMBO SHRIMP) <small>(w. Veg., egg Fried Rice \$1.95) (w. Chicken, beef, shrimp, crabmeat fried rice \$2.75) w. White Rice + (Fried Rice + \$1.25)</small>		Order	Lg.
芥蘭鮮蝦	107. Jumbo Shrimp w. Broccoli	5.50	9.50
魚香鮮蝦	108. Jumbo Shrimp w. Broccoli Garlic Sc	5.50	9.50
菜蔬鮮蝦	109. Jumbo Shrimp w. Garlic Sauce	5.50	9.50
咖哩鮮蝦	110. Baby Shrimp w. Broccoli	5.50	9.50
四季豆鮮蝦	111. Jumbo Shrimp w. Mixed Veg	5.50	9.50
茄子鮮蝦	112. Jumbo Shrimp w. Lobster Sauce	5.50	9.50
青蒜鮮蝦	113. Jumbo Shrimp w. Black Bean Sauce	5.50	9.50
油爆鮮蝦	114. Jumbo Shrimp w. Curry Sauce w. Onion	5.50	9.50
咖啡鮮蝦	115. Jumbo Shrimp w. String Bean	5.75	9.75
四季豆鮮蝦	116. Jumbo Shrimp w. Eggplant	5.75	9.75
茄子鮮蝦	117. Jumbo Shrimp w. Mushroom	5.75	9.75
青蒜鮮蝦	118. Jumbo Shrimp w. Pepper Tomato	5.75	9.75
油爆鮮蝦	119. Chicken & Beef Broccoli	6.50	11.00
咖啡鮮蝦	120. Shrimp & Chicken Broccoli	6.50	11.00
四季豆鮮蝦	121. Beef & Shrimp Broccoli	6.50	11.00
HALAL CHEF'S SPECIAL <small>(w. Veg., egg Fried Rice \$1.95) (w. Chicken, beef, shrimp, crabmeat fried rice \$2.75) w. White Rice (Fried Rice + \$1.25)</small>		Order	Lg.
左宗雞	A 1. General Tso's Chicken	(S) 6.00	(L) 9.50
芝麻雞	A 2. Sesame Chicken	(S) 6.00	(L) 9.50
芝麻雞	A 3. Sesame Beef	(S) 6.50	(L) 9.75
芝麻雞	A 4. Sesame Shrimp	(S) 6.50	(L) 9.95
芝麻雞	A 5. Chicken w. Orange Flavor	(S) 6.00	(L) 9.50
陳皮牛	A 6. Beef w. Orange Flavor	(S) 6.25	(L) 9.75
腰果雞	A 7. Chicken w. Cashew Nuts	(S) 6.00	(L) 9.50
四川雞	A 8. Szechuan Chicken	(S) 6.00	(L) 9.50
四川雞	A 9. Szechuan Beef	(S) 6.25	(L) 9.75
四川雞	A10. Szechuan Shrimp	(S) 6.75	(L) 11.00
湖南雞	A11. Hunan Chicken	(S) 6.00	(L) 9.50
湖南雞	A12. Hunan Beef	(S) 6.25	(L) 9.75
湖南雞	A13. Hunan Shrimp	(S) 6.75	(L) 11.00
宮保雞	A14. Kung Po Chicken	(S) 6.00	(L) 9.50
宮保雞	A15. Kung Po Beef	(S) 6.25	(L) 9.75
宮保雞	A16. Kung Po Shrimp	(S) 6.75	(L) 11.00
海鮮大	A17. Seafood Delight	11.95	
合家歡	A18. Happy Family (Chicken, Beef, Shrimp & Mixed Veg)	12.00	
龍鳳配	A19. Dragon & Phoenix	10.50	

Halal Kitchen

Strictly All Food by Halal
Chinese Restaurant

Eat In & Take Out

Ramadan & Eid Mubarak To All Muslims

100% Vegetable Oil

Muhammad Musa
Manager

Ahmad Ali
Manager

Catering Available

50 4th Avenue
Brooklyn, NY 11217
Tel: (718) 875-9888

Business Hour
Mon.-Sat.: 11:00am -12:00pm
Sunday: 11:30am -12:00pm

HALAL COMBINATION PLATES <small>Served w. Egg Roll & Fried Rice Add \$1.25 Shrimp, Chicken or Beef Fried Rice</small>		
B 1.	Mixed Vegetable	5.95
B 2.	Broccoli w. Garlic Sauce	5.95
B 3.	Chicken w. Broccoli	6.75
B 4.	Chicken Garlic Sauce	6.75
B 5.	Chicken w. Mushroom	6.75
B 6.	Curry Chicken w. Onion	6.75
B 7.	Beef w. Broccoli	6.75
B 8.	Beef Mixed Vegetables	6.75
B 9.	Beef w. Garlic Sauce	6.75
B10.	Pepper Steak w. Onion	6.75
B11.	Shrimp w. Broccoli (w. 4 Jumbo Shrimp)	7.50
B12.	Baby Shrimp Chow Mein	6.25
B13.	Shrimp w. Lobster Sauce (w. 4 Jumbo Shrimp)	6.75
B14.	Sweet & Sour Chicken (Sauce on the Side)	6.00
B15.	Sweet & Sour Shrimp (w. 6 Jumbo Shrimp) (SOS)	7.25
B16.	Vegetable Egg Foo Young (2 pcs.)	6.00
B17.	Chicken Egg Foo Young (2 pcs.)	6.50
B18.	Beef Egg Foo Young (2 pcs.)	7.25
B19.	Baby Shrimp Egg Foo Young (2 pcs.)	7.50
B20.	Lobster Meat Egg Foo Young (2 pcs.)	7.50

251

Příloha č. 2:

252

²⁵² *Halal logo* [online]. Označení výrobku. Dostupné také z: <http://www.glammonitor.com/wp-content/uploads/2014/09/Halal-.jpg>